wetenschapswinkel exemplaar

fonds Wetenschapswinkel

rapport

De achterban aan het woord

Manon Nijland
Maaike Poppinga

146

afdeling kennisbemiddeling Landbouwuniversiteit Wageningen

De achterban aan het woord

Verslag van een onderzoek naar de opvattingen van leden en niet-leden van GLTO en AJK over de belangenorganisaties

Manon Nijland
Maaike Poppinga

Wageningen, juni 1998

Afd. Kennisbemiddeling
Fonds Wetenschapswinkel
Postbus 9101
6700 HB Wageningen
0317-484661/484062

Fonds Wetenschapswinkel is onderdeel van de Afdeling Kennisbemiddeling Landbouwuniversiteit Wageningen. Organisaties die niet beschikken over middelen om zelf onderzoek te laten uitvoeren kunnen hier aanvragen indienen. Fonds Wetenschapswinkel bemiddelt en stelt financiën beschikbaar. De aanvragen moeten passen in het centrale thema van de Landbouwuniversiteit: landbouw, milieu, natuur en voeding.

Gewestelijke Land- en Tuinbouw-Organisatie (GLTO)
Postbus 126
7400 AC Deventer
0570-662888

De GLTO is de belangenbehartigende en dienstverlenende organisatie voor Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Zeeland. De GLTO komt op voor de belangen van ondernemers in de land- en tuinbouw.

Gelders, Utrechts, Overijssels Agrarisch Jongeren Kontakt (GAJK, UAJK, OAJK)
Stationsplein 11
6811 KG Arnhem
026-4426740/ 4421942

De drie provinciale AJK's in het GLTO-gebied staan voor ontmoeting, vorming en belangenbehartiging van agrarische jongeren.

Leerstoelgroep Rurale Sociologie
Hollandseweg 1
6706 KN Wageningen
0317-484507

De Leerstoelgroep Rurale Sociologie maakt deel uit van het Departement Sociale Wetenschappen van de Landbouwuniversiteit. Het onderzoek van de leerstoelgroep betreft ondermeer landbouw bedrijfsontwikkeling, plattelandsontwikkeling, agrarische belangenbehartiging, landbouw- en milieubeleid en landhervorming.

W 405435

De achterban aan het woord

Verslag van een onderzoek naar opvattingen van leden en niet-leden van GLTO en AJK over de belangenorganisaties

Manon Nijland, Maaike Poppinga

Departement Sociale Wetenschappen, Leerstoelgroep Rurale Sociologie / Afdeling Kennisbemiddeling Landbouwuniversiteit (nr. 146)

ISBN: 90-6754-533-3

Omslag: Bas Holtzer
prijs : *f* 15,--

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord

Inleiding 7

Methodologie 8

Hoofdstuk 1 Algemene Gegevens Respondenten 11
Sekse 11
Leeftijd 11
Opleiding 12
Oppervlakte van de Bedrijven 13
Belangrijkste Sector op het Bedrijf 14
Aanwezigheid bedrijfsopvolger 15

Hoofdstuk 2 Algemene Vragen 17
Milieu 17
Overheid 19
Beroepsopvatting van een Boer 21
Verbreding en Vernieuwing 24
Informatiebronnen 26

Hoofdstuk 3 Belangenbehartiging 27
3.1 GLTO 27
Afdelingsvergaderingen 28
Landbouwpolitieke Standpunten 30
Informatieverstrekking 31
Diensten 31
Positie van Agrarische Vrouwen 32
Vakgroepen 33
Vakbonden 34
Lid Blijven?! 34
3.2 AJK 35
Lidmaatschap van het AJK 35
Bijeenkomsten 37
Landbouwpolitieke Standpunten 39
Positie van Vrouwen 40
Belangenorganisaties 41
Vakbonden 42
Lid Blijven?! 42

3.3 Niet-Leden 43
AJK 43
GLTO 45
Diensten 47
Behartiging van de Agrarische Belangen in de politiek 48
Lidmaatschap Ouders 49
3.4 Doorstroming 50

Hoofdstuk 4 Aanbevelingen Gedaan door Respondenten 51
GLTO 51
AJK 52
Niet-Leden 52

Hoofdstuk 5 Conclusies en Aanbevelingen 53
Verwachtingen ten Aanzien van Belangenbehartiging 53
Redenen Wel of Geen Lidmaatschap 53
Aanbevelingen 54

Epiloog: De strijd om de belangen 55

Literatuurlijst 63

Bijlage I: Enquêtes GLTO, AJK en Niet-leden
Bijlage II: Begeleidende Brief
Bijlage III: Geschiedenis van de Landbouworganisaties

VOORWOORD

In het voorjaar van 1997 benaderden de GLTO en de drie provinciale AJK's Fonds Wetenschapswinkel met de vraag om onderzoek te bemiddelen naar de opvattingen en verwachtingen van leden van hun doelgroep ten aanzien van belangenbehartiging. Aanleiding hiertoe was de onzekerheid die bij beide organisaties bestond over een aantal factoren, die van invloed zijn op de vraag of mensen zich aansluiten bij een organisatie of niet. Hierbij speelden verschillende zaken een rol, zoals de ingrijpende reorganisatie van de belangenbehartiging, die gaande was, het grote verloop onder leden van agrarische jongerenorganisaties en de 'witte vlekken', die de organisatiegraad in sommige gebieden vertoonde. Daarnaast had men er behoefte aan te weten, hoe het lidmaatschap van de ene organisatie dat van de andere beïnvloedt.
Na bemiddeling door Fonds Wetenschapswinkel is het onderzoek in het najaar van 1997 en het voorjaar van 1998 uitgevoerd bij de Leerstoelgroep Rurale Sociologie van de Landbouwuniversiteit. Het is in twee fasen gesplitst. De eerste fase bestond uit een inventarisatie van thema's en onderwerpen, die bij de doelgroep leven, door middel van mondelinge interviews. Op basis van deze interviews zijn de vragenlijsten opgesteld voor de enquête, die in de tweede fase is uitgevoerd. Deze enquête is toegestuurd naar een groot aantal leden van beide organisaties en naar niet-leden. Dit rapport bevat de verslaglegging van de tweede fase. Manon Nijland en Maaike Poppinga hebben dit onderzoek uitgevoerd in het kader van een afstudeervak Sociologie. Zij hebben hierbij veel inzet, enthousiasme en geduld aan de dag gelegd.
Tijdens het onderzoek is regelmatig overleg geweest met een begeleidingscommissie, bestaande uit: IJs van Leijen (GLTO), Trix Overtoom (UAJK), Anja Berenpas (onderzoekster, eerste fase), Manon Nijland en Maaike Poppinga (onderzoeksters, tweede fase), Jaap Frouws (begeleider Leerstoelgroep Rurale Sociologie) en Marijke Dohmen (Afdeling Kennisbemiddeling).
We willen op deze plek tenslotte iedereen bedanken, die een bijdrage heeft geleverd aan dit onderzoek, met name de geïnterviewde personen en degenen, die aan de enquête hebben meegewerkt.

Jaap Frouws (Leerstoelgroep Rurale Sociologie)
IJs van Leijen (Gewestelijke Land- en Tuinbouworganisatie)
Trix Overtoom (Utrechts Agrarisch Jongeren Kontakt)
Marijke Dohmen (Afdeling Kennisbemiddeling/ Fonds Wetenschapswinkel)

INLEIDING

In het voorjaar van 1997 hebben de GLTO en de plattelandsjongeren organisatie (AJK's) een onderzoeksopdracht verstrekt aan de Landbouw Universiteit Wageningen. Doel van dit onderzoek is te achterhalen wat leden van zowel de GLTO als het AJK en niet-leden van de belangen behartiging verwachten. Daarnaast wordt gekeken naar de redenen van de leden om lid te zijn en de redenen van niet-leden om geen lid te worden.
Een andere belangrijke aanleiding om dit onderzoek uit te voeren, was meer inzicht te verkrijgen in de zogenaamde "witte vlekken". Deze witte vlekken zijn gebieden waarin de organisatiegraad laag tot nihil is of waar de agrarische organisaties nog niet werkzaam zijn. Met dit onderzoek hoopt men meer inzicht in deze gebieden te krijgen over de heersende opvattingen over de GLTO en het AJK.
De resultaten zullen door beide organisaties worden gebruikt voor het verbeteren van hun werkwijze en activiteiten.

De Gewestelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (GLTO) is de belangenbehartigende en dienstverlenende organisatie voor Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Zeeland. De GLTO komt op voor de belangen van ondernemers in de land- en tuinbouw. Het doel van de organisatie is te werken aan een "efficiënte en slagvaardige belangenbehartiging" (Informatieboekje GLTO ZuidMiddenOost).

Het NAJK is de overkoepelende belangenorganisatie voor agrarische jongeren in Nederland. Het Agrarisch Jongeren Kontakt (AJK) is de belangenorganisatie voor de agrarische jongeren in de verschillende provincies.
Daarnaast organiseren de plaatselijke AJK's veel activiteiten, "van machine-afstellen tot discussies over gemeentelijke plannen voor het buitengebied" (Informatiegids 1997-1998, GAJK).
Ook zetten zij zich in voor "de verlichting van de bedrijfsovername en voor de verruiming van de mogelijkheden voor jongeren om het bedrijf te ontwikkelen tot een levensvatbare omvang" (Informatiegids 1997-1998, UAJK).
Dit onderzoek richt zich op de plaatselijke AJK's in Gelderland, Utrecht en Overijssel.

METHODOLOGIE

Als onderdeel van het onderzoek is een schriftelijke anonieme enquête verstuurd (zie bijlage 1). Deze enquêtes zijn in 1997 samengesteld door Anja Berenpas in het kader van een afstudeeropdracht. Uit de afdelingen van het AJK en de GLTO is een steekproef getrokken, waarin de witte vlekken oververtegenwoordigd waren. Daarna zijn uit de adressenbestanden a-select de benodigde aantallen getrokken.
Adressen van niet- leden zijn eveneens verkregen met behulp van een steekproef uit de afdelingen van de GLTO en het AJK, wederom met nadruk op de witte gebieden. De bestuursleden van de verschillende afdelingen werd gevraagd de benodigde aantallen adressen van niet-leden te vergaren. Hierbij moet worden opgemerkt dat er hierbij geen gebruik is gemaakt van een a-selecte steekproef. Bovendien kregen alle niet-leden, zowel van de GLTO en het AJK dezelfde enquête.
Naar de leden van het AJK en de GLTO zijn respectievelijk 400 en 350 enquêtes verstuurd. Naar de niet-leden (zowel AJK als GLTO) zijn in totaal 400 enquêtes verzonden.
De analyse is gedaan met behulp van het programma SPSS (Statistical Package for Social Sciences).

Lage respons en redenen
Door een zeer lage respons van de GLTO-leden, kwam de representativiteit van het GLTO-gedeelte van het onderzoek in gevaar. Om dit te voorkomen hebben wij een honderdtal GLTO-leden opgebeld met de vraag of zij de enquête alsnog zouden willen invullen en terugsturen. In geval van een zoekgeraakte enquête werd er nogmaals een enquête toegezonden.
De redenen voor het niet terugzenden van de enquête waren divers.
Veel mensen voeren aan als reden voor het niet invullen van de enquête dat ze het te druk op het bedrijf hadden en dus geen tijd hadden voor andere dingen; bovendien hadden ze het te druk met het invullen van andere formulieren. Ook werd als reden opgegeven dat december, de maand waarin de enquêtes verstuurd werden, een hele drukke maand is.
Ook in geval van ouderdom (weduwe/weduwnaar) en/of bedrijfsbeëindiging werd de enquête vaak niet ingevuld.
Het overgrote deel van de GLTO- respondenten meldde slechts dat ze "er niet aan mee deden, want het heeft toch geen zin". Een verdere toelichting werd vaak niet gegeven. Als die wel gegeven werd had het vaak te maken met de overtuiging dat de overheid toch doet wat ze zelf wil en dat geen enkele organisatie daar verandering in kan brengen. Ook waren er een paar respondenten die hun vertrouwen in de GLTO opgezegd hadden omdat er volgens de respondenten door de GLTO "niet gereageerd was op de generieke korting van minister Van Aartsen".
Een andere reden voor het niet terugzenden van de enquête was dat sommige mensen vonden dat de vragen te onduidelijk en moeilijk waren.

Tijdens het verwerken van de enquêtes bleek al snel dat met name de AJK-respondenten erg actief waren in het snel terugsturen van ingevulde enquêtes. Van deze groep hebben we dan ook een respons gehad van ruim 35%. Op een tweede plaats komen de GLTO-leden, met een respons van ruim 25%. Wel moet hierbij opgemerkt worden dat de beantwoorde enquêtes druppelsgewijs en over een lange periode bij ons binnen kwamen en dat deze respons werd bereikt nadat wij een groot aantal GLTO-leden hadden gebeld met de vraag of zij alsnog de enquête terug zouden

willen sturen. De niet-leden komen op de laatste plaats met een respons percentage van iets minder dan 25%.

Een beter verloop van het onderzoek
De aanvankelijke suggestie was de enquêtes door bestuursleden persoonlijk rond te laten brengen en ook weer op te laten halen bij de respondenten. Dit zou het onderzoek waarschijnlijk ten goede zijn gekomen. Het zou zeer tijdrovend zijn geweest, maar er zou een hogere respons gehaald zijn en waarschijnlijk was het rapport dan ook eerder beschikbaar geweest voor de opdrachtgevende organisaties.

HOOFDSTUK 1 ALGEMENE GEGEVENS RESPONDENTEN

In dit hoofdstuk worden de algemene gegevens van de respondenten gepresenteerd

Sexe

Figuur 1.1 Sexe van de respondenten, GLTO (N=117), AJK (N=141) en niet-leden (N=93), in procenten

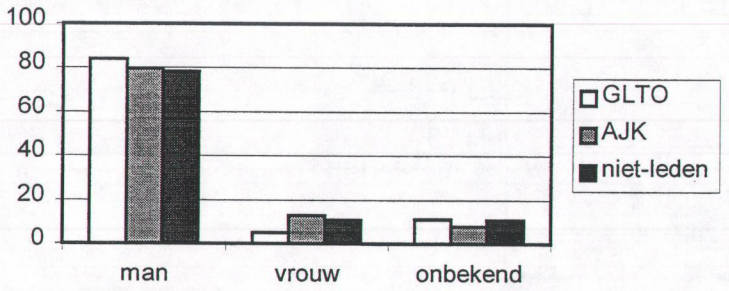

In alle categorieën zijn de respondenten overwegend mannen. Bij de GLTO waren maar 5,8% van de respondenten vrouwen. Bij het AJK en de niet-leden was dit percentage iets hoger, respectievelijk 13,8% en 12%.

Leeftijd

Figuur 1.2 Leeftijd van de respondenten, GLTO (N=117), AJK (N=141) en niet-leden (N=93), in procenten

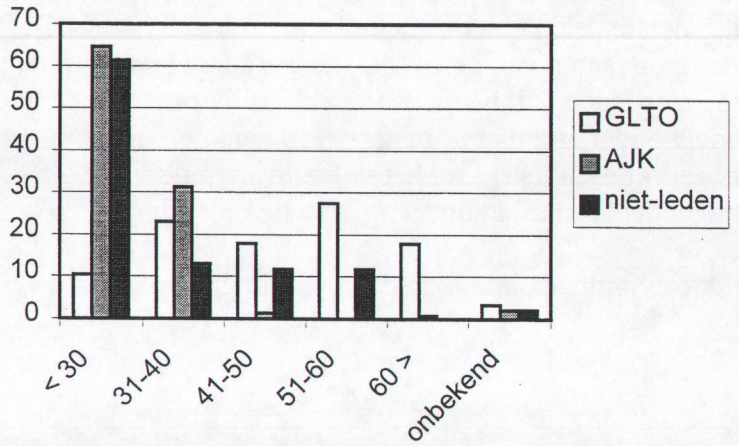

Bij de GLTO varieert de leeftijd van de respondenten tussen 18 en 82 jaar. De gemiddelde leeftijd is 48 jaar. De respondenten van 30 jaar en jonger hebben beduidend minder vaak gereageerd, waarschijnlijk mede doordat deze leeftijdsgroep vaker van het AJK lid is.
De leeftijd van de respondenten van het AJK varieert tussen 18 en 36 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 28 jaar.
De leeftijd van de niet-leden is gemiddeld 32 jaar. Deze jonge gemiddelde leeftijd kan wellicht verklaard worden doordat de GLTO adressen van relatief jonge mensen heeft doorgegeven of

doordat de jonge respondenten actiever waren in het terugzenden van de enquêtes. Dit laatste blijkt ook uit het relatief hoge percentage teruggezonden enquêtes van de AJK-respondenten.

Opleiding

Figuur 1.3 Laatst voltooide opleiding van de respondenten, GLTO (N=117), AJK (N=141) en niet-leden (N=93), in procenten

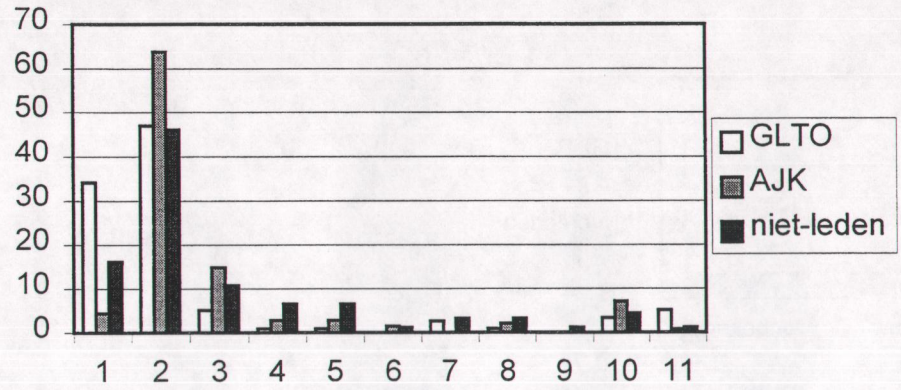

1 = Lager agrarisch onderwijs
2 = Middelbaar agrarisch onderwijs
3 = Hoger agrarisch onderwijs
4 = LBO, LTS – niet agrarisch
5 = MBO, MTS - niet agrarisch
6 = HBO, HTS - niet agrarisch
7 = mavo
8 = havo
9 = vwo
10 = anders
11 = onbekend

Wat opvalt is dat het overgrote deel van de respondenten een agrarische opleiding heeft gevolgd. Van de GLTO-respondenten heeft het grootste deel lager of middelbaar agrarisch onderwijs genoten. Het opleidingsniveau van de respondenten van de GLTO is gemiddeld iets lager dan dat van de respondenten van het AJK en de niet-leden. Dit heeft er waarschijnlijk mee te maken dat de respondenten van de GLTO gemiddeld ouder zijn dan de andere respondenten. De jongere generatie heeft waarschijnlijk meer mogelijkheden gehad tot het volgen van onderwijs.
Van de AJK-respondenten heeft het merendeel een middelbaar agrarische opleiding en zo'n 15% heeft een hogere agrarische opleiding.
Ook de niet-leden hebben voornamelijk een middelbaar agrarische opleiding gevolgd.

Oppervlakte van de bedrijven

Figuur 1.4 Oppervlakte van de bedrijven in hectares van de respondenten, GLTO (N=117), AJK(N=141) en niet-leden(N=93), in procenten

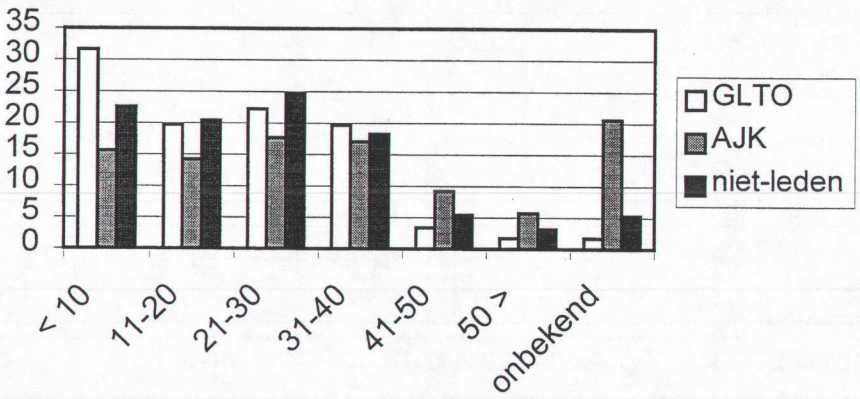

Van de respondenten van de GLTO zijn de bedrijven over het algemeen iets kleiner in oppervlakte dan de bedrijven van de respondenten van de andere categorieën. Bij de GLTO is de gemiddelde grootte 21 hectare, bij het AJK en de niet-leden, respectievelijk 28 en 23,5 hectare. De respondenten van het AJK hadden vaak de bedrijfsgegevens niet ingevuld, waarschijnlijk omdat ze het bedrijf nog niet hadden overgenomen. Vandaar het hoge percentage bij de categorie onbekend van het AJK.
Wat ook opvallend is, is dat de bedrijven van de niet-leden over het algemeen groter qua oppervlakte zijn dan die van de GLTO-respondenten. Dit kan te maken hebben met het feit dat kleinere boeren niet als potentiële leden worden gezien door de bestuursleden die de adressen van de niet-leden verzameld hebben.
Er moet worden opgemerkt dat de oppervlakte van de bedrijven niets zegt over het aantal sbe's.

Belangrijkste sector op het bedrijf

Figuur 1.5 Belangrijkste sector op het bedrijf van de respondenten, GLTO (N=117), AJK (N=141) en niet-leden (N=93), in procenten

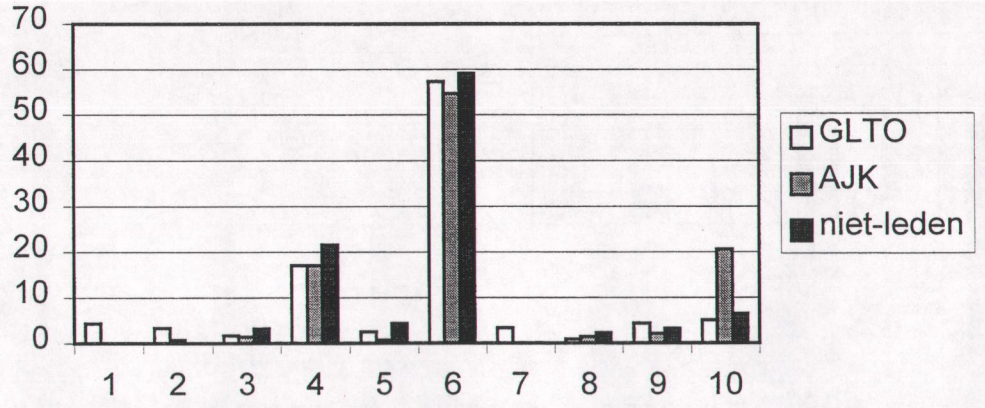

1 = groenten onder glas en/of bloemen
2 = fruitteelt
3 = akkerbouw
4 = varkenshouderij
5 = pluimveehouderij
6 = melkveehouderij
7 = vleesveehouderij
8 = kalverhouderij
9 = anders
10 = onbekend

Bij alle drie categorieën bleek dat de grootste groep respondenten (60%) melkveehouderij als belangrijkste sector op hun bedrijf zagen. 20% zag de varkenshouderij als belangrijkste sector op hun bedrijf. Net als bij de vraag over bedrijfsgrootte heeft een groot deel van de AJK-respondenten hier de gegevens niet ingevuld.

Aanwezigheid bedrijfsopvolger

Figuur 1.6 Aanwezigheid van een bedrijfsopvolger op het bedrijf van de respondenten, GLTO (N=117), AJK (N=141) en niet-leden (N=93), in procenten

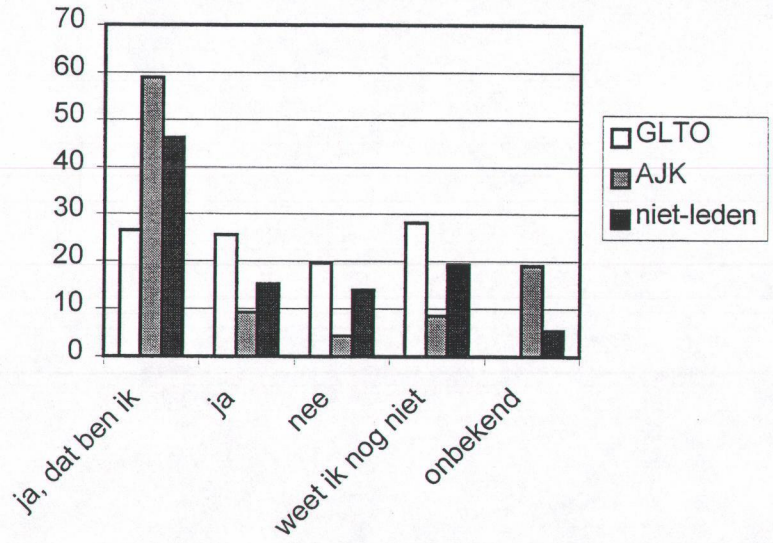

Bijna 60% van de respondenten van het AJK blijkt zelf de bedrijfsopvolger te zijn. Wanneer wordt gekeken naar de gegevens van de AJK respondenten, lijkt het erop dat vooral leden van het AJK het bedrijf overnemen. Bij slechts 5% van de AJK-respondenten wordt het bedrijf niet overgenomen.
Wanneer GLTO-respondenten het antwoord gaven "ja, dat ben ik", werd er vaak de datum bijgezet dat zij het bedrijf hadden overgenomen. Dit betrof voornamelijk recente overnames. Voor een groot percentage (bijna 30%) is het nog onbekend of hun bedrijf over zal worden genomen.
Van de niet-leden is het grootste deel zelf de opvolger.

HOOFDSTUK 2 ALGEMENE VRAGEN

In de enquête werd een aantal algemene stellingen gegeven waarbij de respondenten aan konden geven in hoeverre ze het met deze stelling eens waren of in dit onderwerp geïnteresseerd waren. De stellingen waren op vijf onderwerpen terug te brengen: milieu, overheid, definitie van een boer, verbreding en vernieuwing en informatiebronnen.

Milieu

Figuur 2.1 "Als het financieel mogelijk zou zijn dan zou ik graag overstappen op een extensievere, meer ecologisch verantwoorde manier van boeren", GLTO (N=115), AJK (N=118) en niet-leden (N=88), in procenten[1]

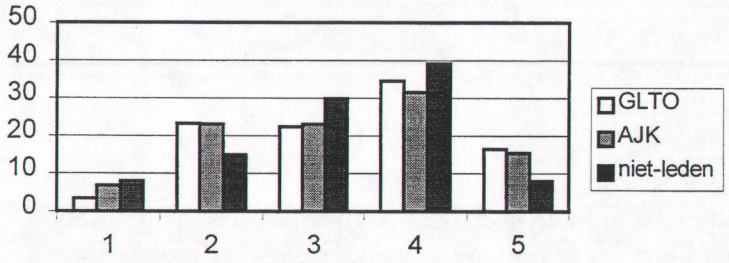

1 = helemaal mee eens
2 = mee eens
3 = neutraal
4 = oneens
5 = helemaal mee oneens

Over het algemeen staan de respondenten niet erg positief tegenover ecologisch boeren. Opvallend zijn de lage percentages bij alle categorieën vóór een meer ecologisch verantwoorde manier van boeren. De jongere generatie (de AJK-respondenten) staat iets positiever tegenover een meer ecologisch verantwoorde manier van boeren, maar de verschillen met de respondenten van de GLTO en de niet-leden zijn niet erg groot.

[1] Vanaf figuur 2.1 is het aantal respondenten variabel. "N" geeft het aantal respondenten aan dat geantwoord heeft op een vraag.

Figuur 2.2 Mate van interesse van de respondenten inzake het landbouw-milieu beleid, GLTO (N=112), AJK (N=117) en niet-leden (N=87), in procenten

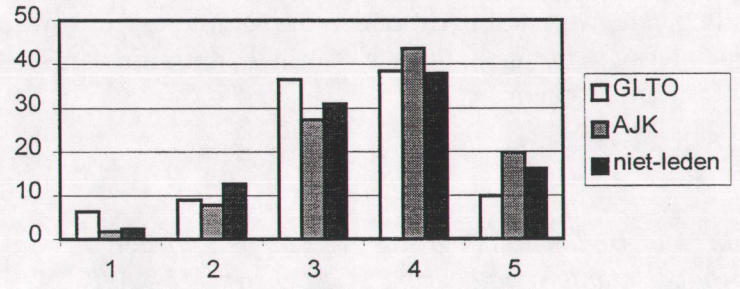

1 = zeer geringe interesse
2 = geringe interesse
3 = neutraal
4 = grote interesse
5 = zeer grote interesse

Bij alle drie categorieën bestaat grote interesse voor het landbouw-milieu beleid. Vooral de respondenten die lid zijn van het AJK tonen grote interesse. Waarschijnlijk is deze algemene interesse te verklaren doordat men bij moet blijven om te weten welke regels en eisen er aan het bedrijf worden gesteld in relatie tot het milieu, omdat dit directe invloed op de bedrijfsvoering kan hebben.

Figuur 2.3 Mate van interesse van de respondenten inzake het natuurbeleid (bv. de Ecologische Hoofdstructuur), GLTO (N=111), AJK (N=117) en niet-leden (N=87), in procenten

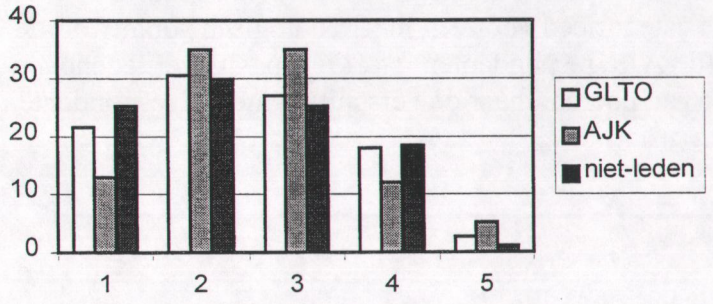

1 = zeer geringe interesse .... 5 = zeer grote interesse

Wanneer de interesse voor het natuurbeleid wordt vergeleken met de interesse voor het landbouw-milieu beleid, dan blijkt de interesse voor het natuurbeleid toch aanzienlijk minder. Wellicht komt dit omdat dit wat verder van de boer afstaat en minder directe invloed op de bedrijfsvoering heeft.

Figuur 2.4 Mate van interesse van de respondenten inzake de overheidseisen op het terrein van dierenwelzijn, veiligheid en gezondheid van producten en bescherming van landschappelijke kenmerken, GLTO (N=110), AJK (N=116) en niet-leden (N=87), in procenten

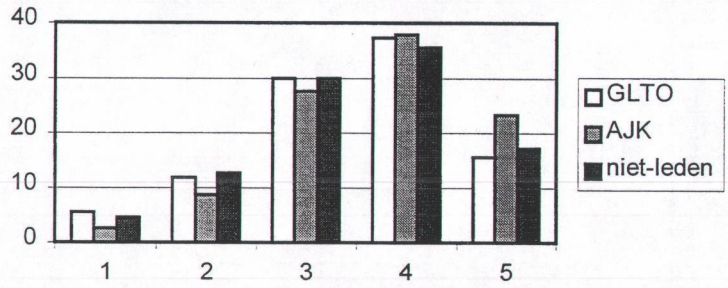

1 = zeer geringe interesse … 5 = zeer grote interesse

Voor deze onderwerpen bestaat een grote interesse onder de respondenten. Net als bij het landbouw-milieu beleid kan dit waarschijnlijk ook weer gedeeltelijk worden verklaard door het feit dat ze wel op de hoogte moeten blijven van de eisen waaraan hun bedrijf moet voldoen. Deze eisen hebben immers directe invloed op de bedrijfsvoering.

Overheid

Figuur 2.5 "De eisen en regels die de overheid aan de landbouw stelt zijn over het algemeen redelijk", GLTO (N=116), AJK (N=116) en niet-leden (N=88), in procenten

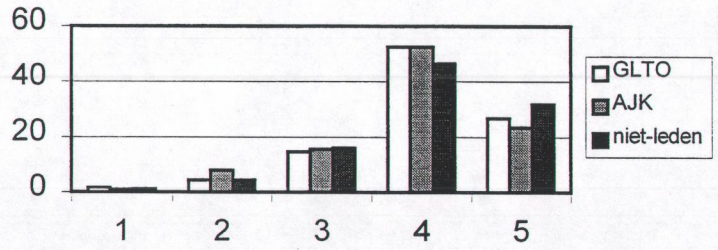

1 = helemaal mee eens …. 5 = helemaal mee oneens

Uit figuur 2.5 blijkt duidelijk dat de respondenten de eisen die de overheid aan de landbouw stelt niet redelijk vinden. Ook in andere vragen over de overheid, komt zij er niet al te goed vanaf.

Figuur 2.6 "De overheid is betrouwbaar, ze doet wat ze zegt", GLTO (N=115), AJK (N=116) en niet-leden (N=88), in procenten

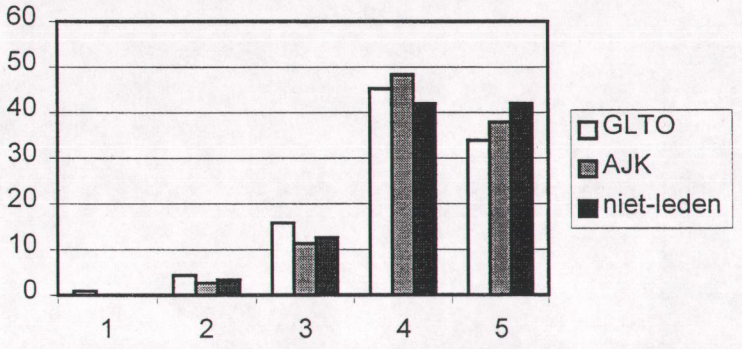

1 = helemaal mee eens .... 5 = helemaal mee oneens

Ook uit deze vraagt blijkt dat de respondenten weinig vertrouwen in de overheid hebben. De GLTO-respondenten lijken net iets meer vertrouwen te hebben in de overheid.

Figuur 2.7 "Het beleid van de overheid ten opzichte van de landbouw vind ik...", GLTO (N=117), AJK (N=116) en niet-leden (N=88), in procenten

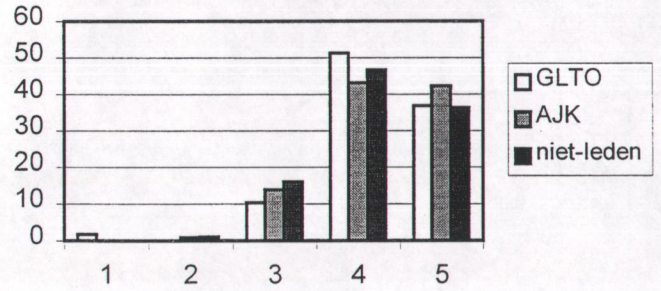

1 = erg stimulerend
2 = stimulerend
3 = niet stimulerend en niet beperkend
4 = beperkend
5 = erg beperkend

De respondenten blijken het beleid van de overheid ten opzichte van de landbouw beperkend tot erg beperkend te vinden.

Figuur 2.8 Belangrijkheid van overheidssteun in de vorm van subsidies, premies en stimuleringsbijdragen voor de boer, GLTO (N=111), AJK (N=116) en niet-leden (N=85), in procenten

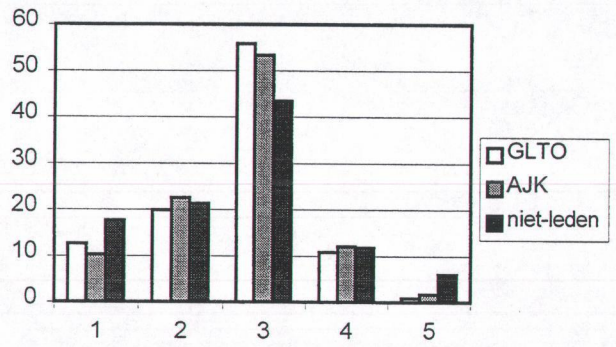

1 = heel erg belangrijk .... 5 = helemaal niet belangrijk

Hoewel de respondenten erg negatief zijn over de overheid, blijken zij dit onderdeel van het beleid belangrijk te vinden, al zijn de meeste respondenten neutraal.

Beroepsopvatting van een boer

Figuur 2.9 "Een goede boer probeert zijn bedrijf voortdurend uit te breiden", GLTO (N=115), AJK (N=118) en niet-leden (N=88), in procenten

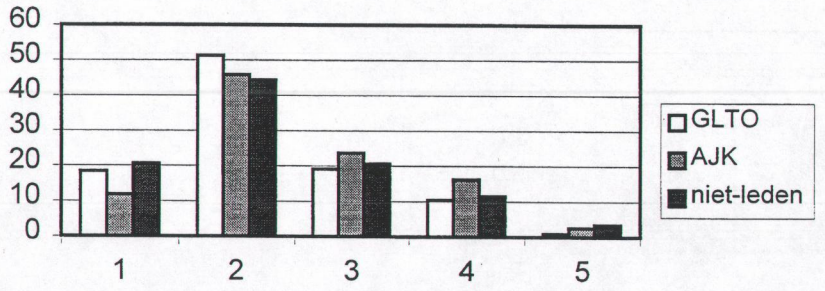

1 = helemaal mee eens .... 5 = helemaal mee oneens

Over het algemeen zijn de respondenten het eens met deze stelling. De AJK-respondenten lijken het er iets minder mee eens te zijn.

Figuur 2.10 "Voor een sterke, concurrerende landbouw moeten er nog veel bedrijven in Nederland afvallen, GLTO (N=114), AJK (N=118) en niet-leden (N=87), in procenten

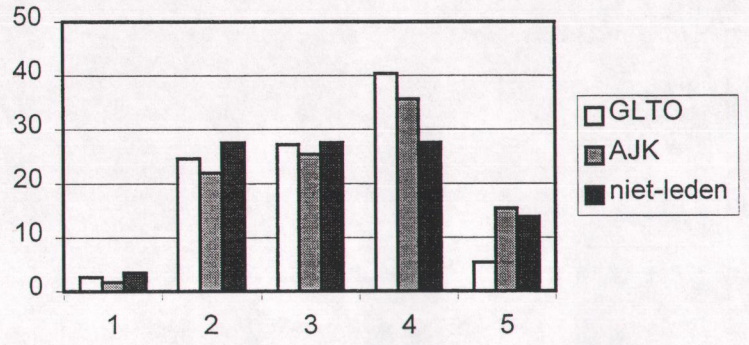

1 = helemaal mee eens .... 5 = helemaal mee oneens

De meeste respondenten zijn het oneens met deze stelling, dit kan zowel persoonlijk als algemeen worden opgevat. Op het persoonlijke vlak zou men bang kunnen zijn dat het eigen bedrijf zou moeten verdwijnen. In algemene zin zou men louter tegen verdere afkalving van de agrarisch werkgelegenheid kunnen zijn.

Figuur 2.11 Mening van de respondenten over wat een goede boer is: een ondernemer, een vakman of een manager, GLTO (N=108), AJK (N=116) en niet-leden (N=87), in procenten

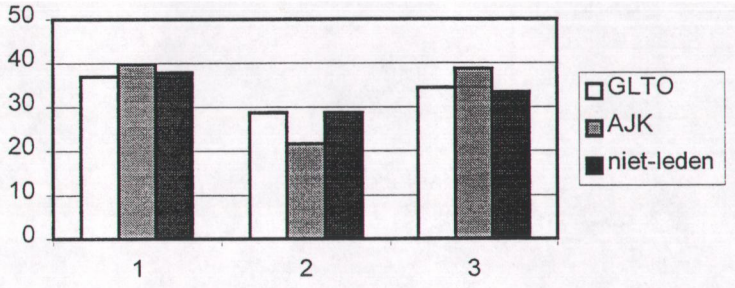

1 = een goede boer moet in de eerste plaats een *ondernemer* zijn: het inkomen komt uiteindelijk toch uit de markt
2 = een goede boer moet in de eerste plaats een goed *vakman* zijn: groene vingers en aandacht voor zijn dieren kenmerken de goede boer
3 = een goede boer moet in de eerste plaats een goede *manager* zijn: het belangrijkste is dat je je bedrijf intern goed georganiseerd hebt

Een krappe meerderheid vindt dat een boer in de eerste plaats een goede ondernemer moet zijn, het inkomen komt toch op de eerste plaats. Op de tweede plaats komt dat de boer een goede manager moet zijn; organisatie van het bedrijf is belangrijk voor hoe het bedrijf loopt. Dat een goede boer een vakman moet zijn, komt op de laatste plaats. De jongere respondenten (van het AJK) vinden vooral het ondernemerschap en het management aspect belangrijk. Het

vakmanschap wordt door een veel kleiner deel van de AJK-respondenten als belangrijkste kenmerk gezien. Dit komt misschien door de verzakelijking van de maatschappij en tevens van het boerenbedrijf.

Figuur 2.12 "Boeren worden door de Nederlandse samenleving gewaardeerd", GLTO (N=115), AJK (N=115) en niet-leden (N=88), in procenten

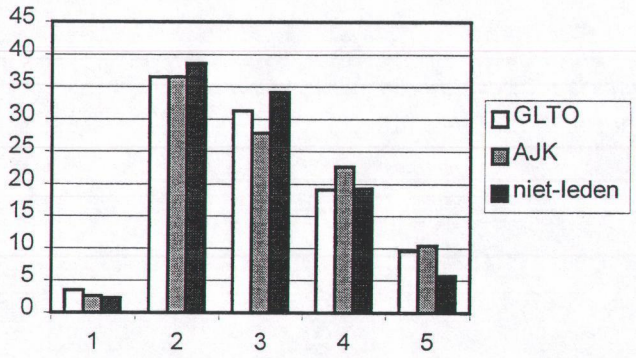

1 = helemaal mee eens .... 5 = helemaal mee oneens

Het grootste deel van de respondenten heeft het gevoel te worden gewaardeerd door de Nederlandse samenleving. Maar toch nog zo'n 30% is het niet met deze stelling eens, en daar horen vooral AJK respondenten bij.

Verbreding en vernieuwing

De laatste jaren komt er steeds meer aandacht voor plattelandsontwikkeling. Het beleid is vooral gericht op verbreding en vernieuwing. Verbreding gaat om niet-product-gebonden activiteiten, zoals kamperen bij de boer, natuurbeheer, loonwerk of handel. Vernieuwing richt zich op agrarische activiteiten: zelf kaas maken, nieuwe producten of verkoop aan huis van producten. In de enquête werden vragen gesteld in hoeverre men mogelijkheden zag voor verbreding en/of vernieuwing, voor zowel de Nederlandse land- en tuinbouw in het algemeen als voor het eigen bedrijf. Zag men hier mogelijkheden voor het eigen bedrijf, dan werd gevraagd waar men zoal aan dacht.

Figuur 2.13 Mening van de respondenten over de mogelijkheden voor verbreding op het eigen bedrijf of voor de Nederlandse land- en tuinbouw in het algemeen, GLTO (N=107), AJK (N=116) en niet-leden (N=85) in procenten

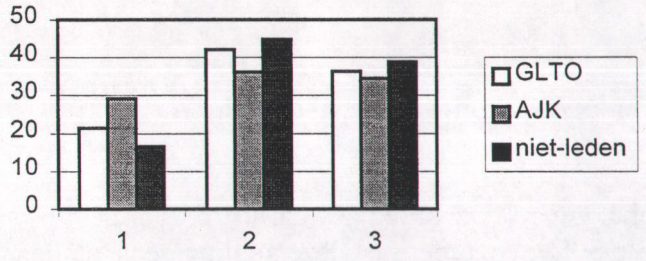

1 = verbreding is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw en ook voor mijn eigen bedrijf
2 = verbreding is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw in het algemeen, maar niet voor mijn bedrijf
3 = verbreding biedt weinig mogelijkheden voor de Nederlandse land- en tuinbouw

Slechts een klein deel van de respondenten ziet in verbreding iets dat goed is voor hun eigen bedrijf. Zij denken dan vooral aan loonwerk en handel.

Figuur 2.14 Mening van de respondenten over de mogelijkheden voor vernieuwing voor het eigen bedrijf of voor de Nederlandse land- en tuinbouw in het algemeen, GLTO (N=101), AJK (N=113) en niet-leden (N=84) in procenten

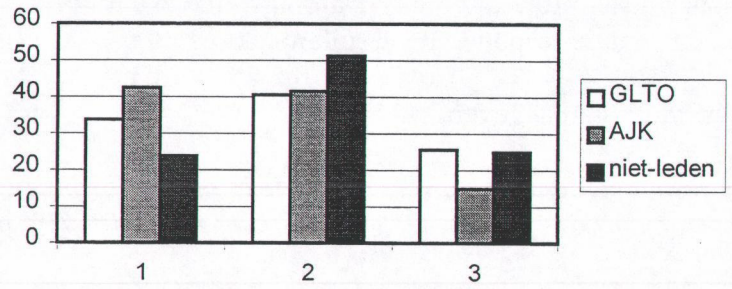

1 = vernieuwing is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw en ook voor mijn eigen bedrijf
2 = vernieuwing is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw in het algemeen, maar niet voor mijn bedrijf
3 = vernieuwing biedt weinig mogelijkheden voor de Nederlandse land- en tuinbouw

Wanneer vernieuwing en verbreding worden vergeleken, valt het op dat meer respondenten iets zien in vernieuwing voor het eigen bedrijf dan in verbreding, misschien doordat er bij verbreding naar mogelijkheden wordt gekeken buiten de agrarische sector, waar dan weer veel nieuwe vaardigheden voor nodig zijn.
Wat ook opvalt is dat de AJK steeds het meeste ziet in verbreding/vernieuwing op het eigen bedrijf. We denken dat dit mede verklaard kan worden doordat jongere mensen meer openstaan voor nieuwe dingen, mede omdat zij nog een flink aantal jaren op het bedrijf blijven.
Men ziet vooral mogelijkheden in de verkoop van producten van het eigen bedrijf.

Informatiebronnen

In de enquête werd de respondenten een vraag gesteld over waar zij belangrijke informatie vandaan haalden. Er werden 8 mogelijke informatiebronnen gegeven, die de respondenten naar belangrijkheid moesten rangschikken door een cijfer van 1 t/m 8 te geven (1 = de minst belangrijke informatiebron, 8 = de belangrijkste informatiebron). Daarbij werd rekening gehouden met de kwaliteit en de frequentie dat de respondent gebruik maakt van deze informatiebron.
In de grafiek worden de gemiddelde waarderingen gegeven.

Figuur 2.15 Gemiddelde cijfers die de respondenten aan de verschillende informatiebronnen toekennen, op basis van kwaliteit en frequentie van gebruik, GLTO (N=108), AJK (N=112), niet-leden (N=86)

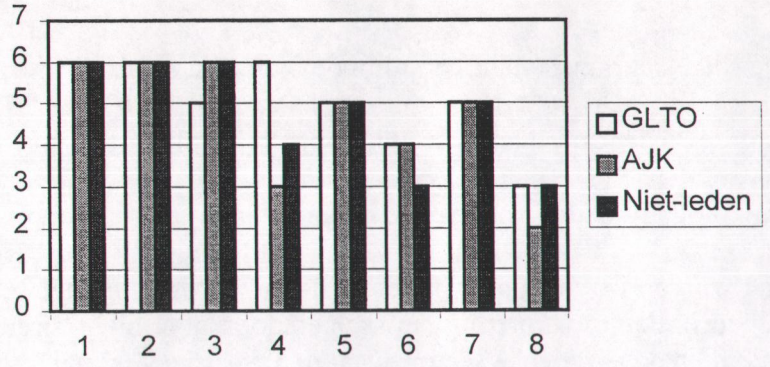

1 = vakbladen
2 = eigen ervaringen
3 = ervaringen van collega's
4 = bank
5 = accountant
6 = vaktechnische informatie avonden van GLTO/AJK
7 = voorlichters
8 = anders

De belangrijkste informatiebronnen voor alle drie categorieën zijn de tijdschriften, eigen ervaringen en ervaringen van collega's.
Wat opvalt is de hoge waardering van de respondenten van de GLTO voor de bank als informatiebron. De AJK respondenten vinden de bank een weinig belangrijke informatiebron, wellicht omdat ze, als ze het bedrijf nog niet hebben overgenomen, weinig met de bank in aanraking komen.
Andere bronnen van informatie die werden genoemd zijn de dierenarts, toeleverende bedrijven en de media.

HOOFDSTUK 3 BELANGENBEHARTIGING

In de enquête werden bij het gedeelte over de belangenbehartiging verschillende vragen gesteld aan de respondenten van de GLTO, het AJK en de niet-leden. In dit hoofdstuk zullen de resultaten van dit gedeelte worden behandeld, eerst de GLTO, daarna het AJK en tenslotte de niet-leden.

3.1 GLTO

Van de respondenten van de GLTO is 41,7% lid geweest van een agrarische jongeren-organisatie. 16,5% Blijkt een dubbel lidmaatschap te hebben, dus is zowel lid van de GLTO als van het AJK. De resterende 41,7% is niet lid geweest van een agrarische jongeren organisatie. Vóór de oprichting van de GLTO in 1996 was 90% van de respondenten al lid van een standsorganisatie die aan de GLTO voorafging. De overige 10% zijn lid geworden na de oprichting van de GLTO.
Het aantal jaren lid van een standsorganisatie varieert van 0 tot 55 jaar. De meeste respondenten zijn tussen de 11 en 20 jaar lid (28,5%).

Figuur 3.1 "Wat is de belangrijkste reden dat u nog steeds lid bent van de GLTO?", N=111, in procenten

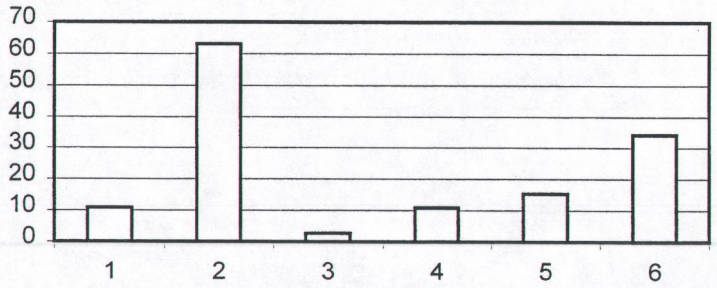

1 = uit gewoonte, ik sta er nooit bij stil
2 = ik vind het belangrijk dat boerenbelangen door onze organisatie verdedigd worden
3 = mijn omgeving zou mij er raar op aan kijken als ik mijn lidmaatschap op zou zeggen
4 = de contacten die ik via de organisatie met mijn collega's heb vind ik belangrijk
5 = de informatieverstrekking door de organisatie op de bijeenkomsten vind ik belangrijk
6 = het lidmaatschap geeft recht op Oogst en geeft korting op SEV, juridische bijstand en makelaardij van de GLTO

Zoals uit figuur 3.1 blijkt is de meerderheid van de leden lid van de GLTO lid omdat ze het belangrijk vinden dat hun belangen worden behartigd in de politiek. Een andere belangrijke reden om lid te zijn, zijn de diensten die de GLTO biedt. Opvallend is het niet al te hoge percentage dat lid is voor de contacten met collega's, wanneer dit vergeleken wordt met het AJK. Bij het AJK blijken contacten met collega's en de gezelligheid voor 66,7% de belangrijkste reden om lid te zijn.

Afdelingsvergaderingen

Figuur 3.2 "Hoe vaak gaat u naar afdelingsvergaderingen?", N=114, in procenten

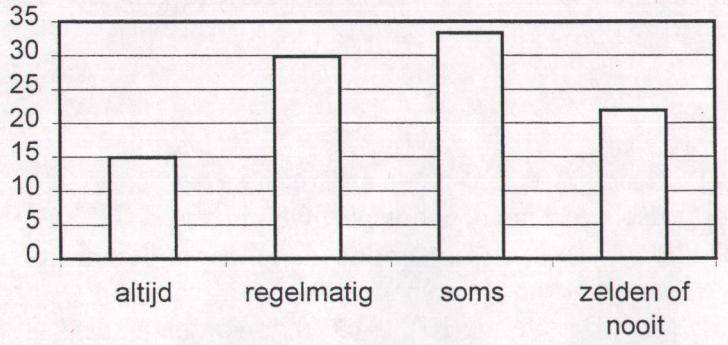

Uit de enquête is gebleken dat ruim 30% van de respondenten soms naar afdelingsvergaderingen gaat. Slechts 15% zegt altijd te gaan, hiervan is 11% actief in het bestuur. Deze bestuursleden gaven zelf ook vaak aan, dat ze altijd gingen omdat ze in het bestuur zaten en daarom de verplichting hebben/voelen om bij elke afdelingsvergadering aanwezig te zijn. In de twee volgende figuren (3.3 en 3.4) wordt ingegaan op de redenen van respondenten om wel of niet naar de afdelingsvergaderingen te gaan.

Figuur 3.3 "Wat is/zijn uw redenen om altijd of regelmatig naar de afdelingsvergaderingen te gaan?", N=52, in procenten

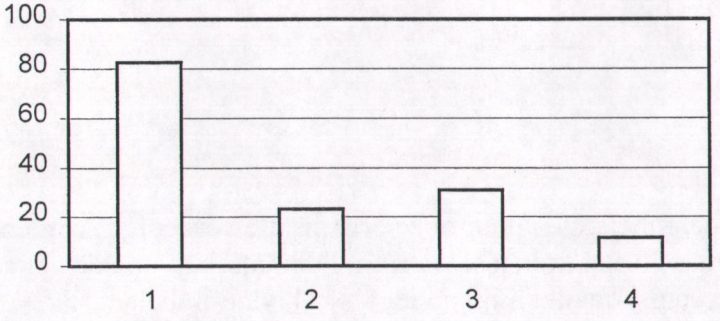

1 = de onderwerpen die aan de orde komen vind ik erg interessant
2 = omdat ik op deze manier steun aan het bestuur wil tonen
3 = omdat ik na de vergadering lekker met mijn collega's kan bijpraten
4 = anders

Het merendeel van de respondenten gaat naar de afdelingsvergaderingen omdat de onderwerpen die aan de orde komen interessant zijn. Daarnaast blijkt ook het contact met collega's belangrijk te zijn. Deze contacten zijn dus niet zo belangrijk dat men er lid van de GLTO om zou worden, maar hebben wel hun invloed als het gaat om het wel of niet naar afdelingsvergaderingen gaan.

Andere redenen die de respondenten noemden om wel naar afdelingsvergaderingen te gaan, zijn de verantwoordelijkheid om te gaan omdat men in het bestuur zit en het bijblijven, weten wat er gaande is op het gebied van actuele onderwerpen.

Figuur 3.4 "Wat is/zijn uw redenen om soms, zelden of nooit naar afdelingsvergaderingen te gaan?", N=56, in procenten

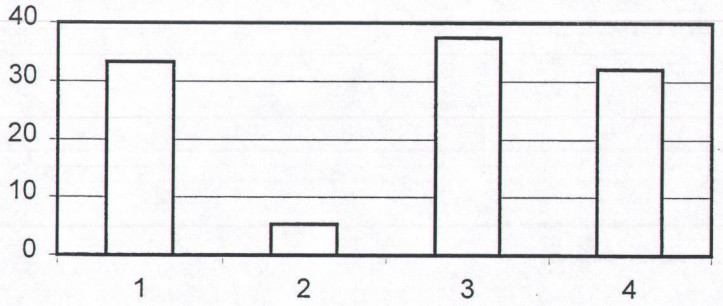

1 = de onderwerpen die aan de orde komen spreken mij niet aan
2 = de afdelingsvergaderingen zijn te ver weg
3 = er wordt toch geen rekening gehouden met de mening van de leden
4 = anders

Dat de afdelingsvergaderingen te ver weg zijn, is slechts voor 5% van de respondenten een reden om niet naar afdelingsvergaderingen te gaan. De belangrijkste reden blijkt te zijn dat de GLTO toch geen rekening houdt met de leden. Dat de respondenten dit gevoel hebben, blijkt uit meerdere vragen. Andere redenen die genoemd werden, waren gebrek aan tijd en het gevoel dat het toch geen zin heeft om te gaan.
Uit figuur 3.3 en 3.4 blijkt dat de keuze van de onderwerpen erg belangrijk is wat betreft de opkomst van leden op bijeenkomsten.

Van de respondenten is 61,7% tevreden over het plaatselijke bestuur. 24,3% Zegt het niet te weten en 13,9% zegt niet tevreden te zijn.
Van de respondenten die niet tevreden zijn, zegt 37,5% niet tevreden te zijn over het plaatselijke bestuur, omdat de bestuursleden te weinig doen. Nog eens 31,3% van de ontevreden groep vindt dat de bestuursleden er al te lang zitten en dat het nu tijd is voor jongere bestuursleden.

Landbouwpolitieke standpunten

Van de respondenten vindt bijna 90% het belangrijk om op GLTO-bijeenkomsten over landbouwpolitieke standpunten te praten. 6% Vindt dit niet belangrijk en de resterende respondenten weten het niet. In het volgende gedeelte wordt hier verder op ingegaan.

Figuur 3.5 "Waarom vindt u het bespreken van landbouwpolitieke standpunten op GLTO bijeenkomsten belangrijk?", N=98, in procenten

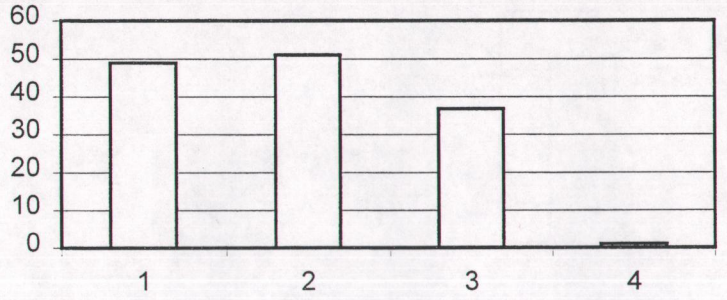

1 = omdat de leden de landbouwpolitieke standpunten van de GLTO moeten bepalen
2 = omdat de leden over deze landbouwpolitieke standpunten moeten kunnen meepraten
3 = omdat de leden hier informatie over moeten krijgen
4 = anders

De belangrijkste redenen waarom de respondenten dit belangrijk vinden, zijn dat de leden mee moeten kunnen praten en dat de leden van de GLTO deze standpunten mee moeten kunnen bepalen. Uit deze vraag blijkt dat respondenten het belangrijk vinden om mee te kunnen denken en hun invloed te hebben in de standpunten die de GLTO inneemt.

De 6% van de respondenten die het niet belangrijk vinden om landbouwpolitieke standpunten te bespreken, geven aan dat ze dit niet belangrijk vinden, omdat er toch geen rekening met de mening van de respondenten wordt gehouden. Ook bij antwoord 4 ("anders") komt het erop neer dat men het gevoel heeft dat er niet naar de leden wordt geluisterd.

Informatieverstrekking

Figuur 3.6 "Als u moet kiezen tussen de volgende mogelijkheden van informatieverstrekking door de GLTO/LTO, welke spreekt u dan het meeste aan?", N=114, in procenten

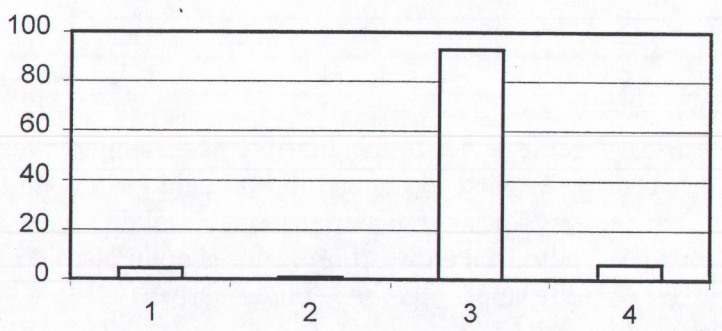

1 = een maandblad waarin steeds op een bepaald onderwerp/thema wordt ingegaan
2 = alleen informatie op aanvraag
3 = Oogst in de huidige vorm
4 = anders

Het overgrote deel van de respondenten (meer dan 90%) geeft aan Oogst in de huidige vorm een goede manier van informatieverstrekking te vinden. Zoals uit tabel 3.1 zal blijken (waar Oogst een gemiddelde waardering kreeg van 7,3), waardeert men Oogst zeer. Andere suggesties die worden gedaan zijn Oogst in de huidige vorm maar dan nog met elke maand een gedeelte over een actueel onderwerp of wat meer aandacht voor andere sectoren, bijvoorbeeld de paardenhouderij of potplanten.

Diensten

De GLTO biedt haar leden een pakket diensten op het gebied van agrarische vraagstukken. Het lidmaatschap van de GLTO geeft recht op het maandblad Oogst en geeft korting op SEV, juridische hulp en makelaardij.
Zoals in figuur 3.1 duidelijk is geworden is 34,2% van de respondenten lid van de GLTO omdat het lidmaatschap van de GLTO deze diensten biedt.
In de enquête werd de respondenten gevraagd deze diensten een rapportcijfer te geven, tussen de 1 en de 10. Men moest de diensten beoordelen die men uit ervaring kende, rekening houdend met de geboden kwaliteit en prijs.
In tabel 3.1 worden de gemiddelde cijfers gegeven die de respondenten gaven aan de verschillende diensten. Daarnaast wordt ook aangegeven hoeveel respondenten (N) aan hebben gegeven wat voor cijfer zij aan de dienst gaven, omdat de beoordeling werd gedaan op basis van de diensten die men uit ervaring kende.
Na tabel 3.1 wordt eerst uitgelegd wat de diensten inhouden en daarna worden de resultaten besproken.

Tabel 3.1 Gemiddelde cijfers voor de diensten aangeboden door de GLTO

Geleverde dienst	*Gemiddeld cijfer*	*N*
SEV	7,0	81
Juridische hulp	6,2	54
Oogst	7,3	101
GLTO Nieuws	6,6	94
Makelaardij	5,2	44

SEV: De bedrijfsadviseur/SEV geeft advies bij belangrijke beslissingen over de continuïteit van het bedrijf. Adviezen kunnen bijvoorbeeld gaan over bedrijfsopvolging, oudedagsvoorzieningen en personeelszaken.

Juridische hulp: De juridische dienst geeft adviezen en voert procedures op het gebied van agrarisch recht, maar ook over meer algemene onderwerpen.

Oogst: Het landelijke vakblad van de LTO.

GLTO Nieuws: Het wekelijkse informatieblad van de GLTO.

Makelaardij: De bemiddeling bij aankoop van grond, gebouwen en productiequota.

Wanneer men naar tabel 3.1 kijkt, zowel naar de gemiddelde cijfers als naar het aantal respondenten dat een cijfer aan deze dienst heeft toegekend, dan valt meteen op dat de respondenten het tijdschrift Oogst zeer waarderen. Oogst krijgt een hoog gemiddeld cijfer en veel respondenten blijken het te kennen.
Juridische hulp en makelaardij scoren gemiddeld lagere cijfers en zeer weinig mensen (resp. 46% en 38%) gaven een cijfer. Het lijkt erop dat veel mensen niet bekend zijn met deze diensten.

Positie van agrarische vrouwen

Figuur 3.7 "Moet de GLTO zich inzetten voor de verbetering van de positie van agrarische vrouwen?", N=103, in procenten

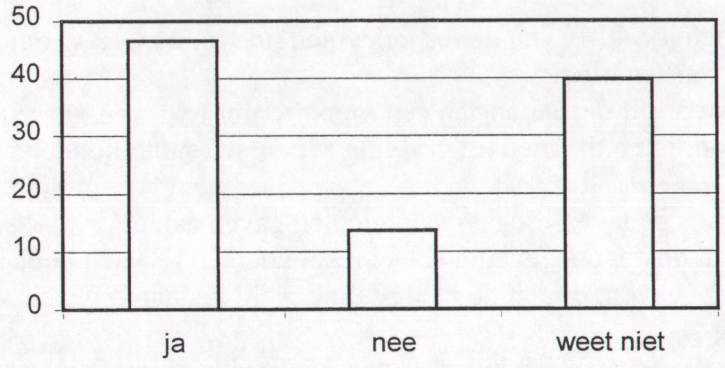

Van de respondenten vindt bijna de helft (46,6%) dat de GLTO zich hiervoor in moet zetten, 13,6% vindt dit niet nodig en de resterende 39,8% weet het niet.

De motivering van de respondenten die vinden dat de GLTO zich in moet zetten voor de verbetering van de positie van agrarische vrouwen kan grofweg in drie groepen worden onderverdeeld.
De eerste en grootste groep is van mening dat de vrouw een even groot aandeel in het bedrijf levert als haar man. Nadruk wordt gelegd op de gezinsbedrijven en de rol van de vrouw daarin. Ook het steeds vaker voorkomen van een maatschap tussen man en vrouw werd genoemd.
De tweede groep wijst op het lage aantal vrouwen binnen de besturen en in de sector in het algemeen en vindt dat hier verandering in moet komen.
Een laatste groep legt de nadruk op het gelijk zijn van man en vrouw. Man en vrouw moeten als één worden gezien, maar op het moment gebeurt dat nog niet.

De respondenten die vinden dat de GLTO zich hier niet voor hoeft in te zetten, zijn in twee groepen in te delen.
De eerste groep zegt dat er voor het algemeen belang van de agrarische sector moet worden opgekomen en niet voor deelbelangen (in dit geval dus de vrouwen).
Een tweede groep zegt niet te weten wat er verbeterd moet worden aan die positie en dat die positie helemaal zo slecht niet is.

Vakgroepen

Figuur 3.8 "Door de LTO zijn vakgroepen ingesteld en de sectorale benadering is belangrijker geworden. Wat vindt u hiervan?", N=106, in procenten

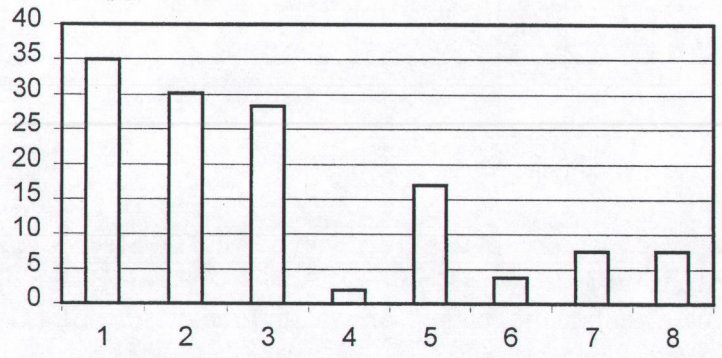

1 = goed, er wordt nu met duidelijke standpunten naar buiten getreden
2 = goed, de leden voelen zich nu meer betrokken
3 = in de praktijk is er weinig veranderd
4 = het was niet nodig, vóór de oprichting van de vakgroepen liep de belangenbehartiging goed
5 = slecht, omdat er nu meer verdeeldheid tussen de sectoren is
6 = slecht, omdat de voormannen van de vakgroepen te radicaal optreden
7 = anders
8 = weet niet

Over het algemeen staan de respondenten redelijk positief tegenover de instelling van de vakgroepen. 35% Van de respondenten vindt dat er nu met duidelijkere standpunten naar buiten wordt getreden en ervaart dit positief. Maar zo'n 17% vindt de instelling van de vakgroepen slecht, omdat er nu meer verdeeldheid tussen de sectoren is, dat men liever als één blok naar voren wil komen blijkt uit meerdere vragen.

Vakbonden

Van de respondenten is 10% lid van een vakbond én van de GLTO. Van deze 10% waren de meeste respondenten lid van de NVV.
De belangrijkste reden van zo'n dubbel lidmaatschap is dat deze organisatie beter luistert naar de achterban. Ook vindt een deel van de respondenten dat de vakbonden de agrarische belangen in de politiek beter behartigen dan de GLTO. 40% Van de respondenten vindt dat zijn/haar sector bij de vakbond meer aandacht krijgt. Dit betrof allemaal varkenshouders.

Lid blijven?!

Figuur 3.9"Bent u van plan lid te blijven van de GLTO?", N=114, in procenten

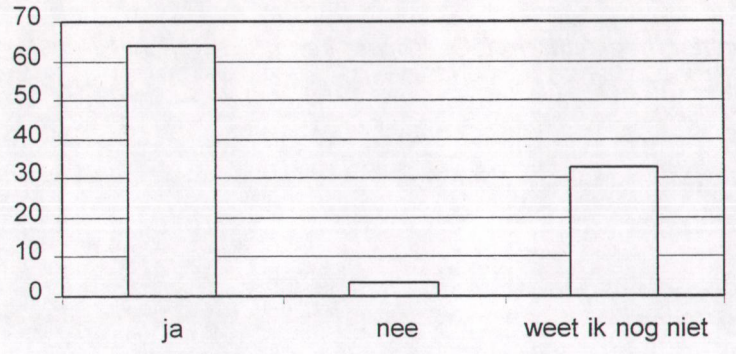

Het merendeel van de respondenten is wel van plan om lid te blijven van de GLTO. Slechts 3,5% zegt het lidmaatschap op te willen zeggen. Ruim 30% twijfelt nog.
In hoofdstuk 4 worden door de respondenten aanbevelingen gedaan wat zij graag bij de GLTO veranderd zouden willen zien.

3.2 AJK

In dit gedeelte wordt ingegaan op de vragen voor de AJK-respondenten.

Lidmaatschap van het AJK
Het aantal jaren dat de respondenten lid van het AJK zijn varieert van 0 tot 30 jaar. 37% van de respondenten is tussen 0 en 5 jaar lid en 35% is tussen 5 en 10 jaar lid. Het gemiddeld aantal jaren lid is 8,3.

Figuur 3.10 "Hoe ben je in contact gekomen met het AJK?", N=137, in procenten

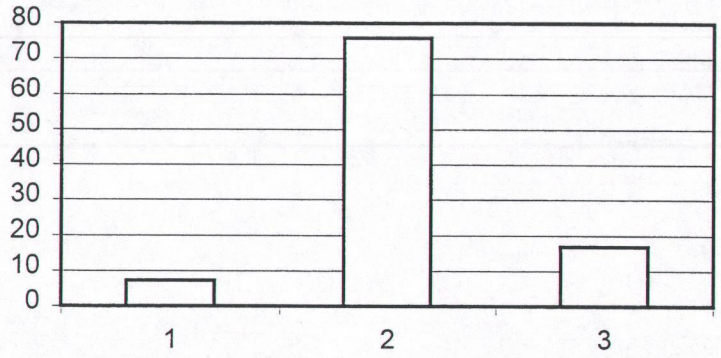

1 = via informatiemateriaal van het AJK
2 = via bekenden die al lid waren
3 = anders

Uit figuur 3.10 blijkt duidelijk dat het overgrote deel van de respondenten in contact is gekomen met het AJK via bekenden. Slechts een klein gedeelte van de respondenten heeft via informatiemateriaal van het AJK gehoord.

Figuur 3.11 "Wat is de belangrijkste reden dat je lid bent van het AJK?", N=137, in procenten

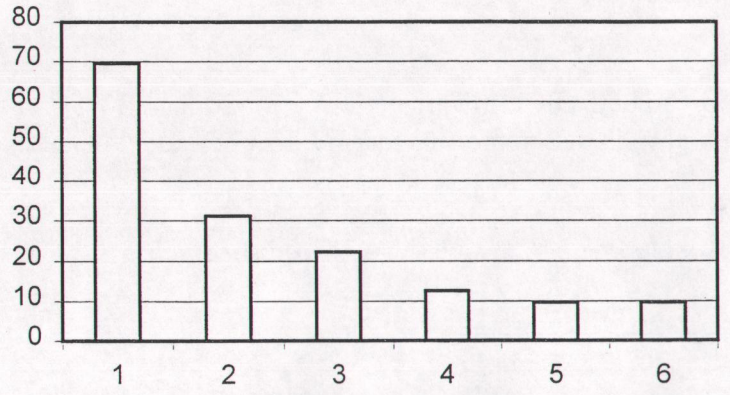

1 = contacten in het algemeen/gezelligheid
2 = praten over bedrijfsvoering
3 = praten over het landbouwbeleid
4 = vanwege belangenbehartiging
5 = vanwege cursussen
6 = anders

Met een flinke uitschieter blijkt voor 70% van de respondenten contacten en gezelligheid de belangrijkste reden om lid te zijn van het AJK. Ook blijken gesprekken over landbouwbeleid en bedrijfsvoering het lidmaatschap van het AJK interessant te maken.
Wanneer de gegevens van de GLTO en het AJK worden vergeleken, blijkt het opvallendste verschil dat voor slechts 12% de belangenbehartiging de reden is dat men lid is van het AJK, terwijl dat bij de GLTO ruim 60% is. Dit is waarschijnlijk te verklaren doordat het AJK meer als een organisatie voor jongeren wordt gezien en meer gericht is op gezelligheid en wat praktischere zaken dan echt op politiek.

Bijeenkomsten

Figuur 3.12 "Hoe vaak ga je naar plaatselijke bijeenkomsten van het AJK?", N=137, in procenten

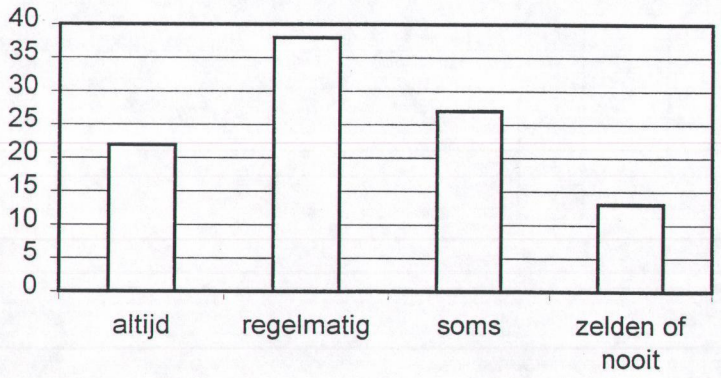

Zo'n 37% van de respondenten gaat regelmatig naar een bijeenkomst van de AJK. 13% Zegt zelden of nooit te gaan. In de figuren 3.15 en 3.16 wordt verder ingegaan op de redenen waarom de respondenten gaan of juist niet.

Figuur 3.13 "Wat is/zijn je redenen om altijd of regelmatig naar plaatselijke bijeenkomsten van het AJK te gaan?", N=52, in procenten

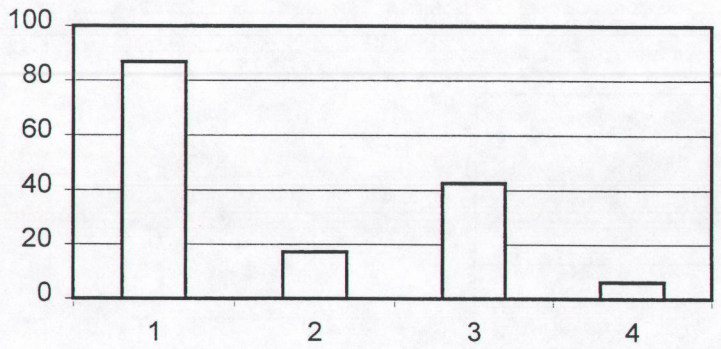

1 = de onderwerpen die aan de orde komen vind ik erg interessant
2 = omdat ik op deze manier mijn steun aan het bestuur wil tonen
3 = omdat ik na de vergadering lekker met mijn collega's kan bijpraten
4 = anders

Net als bij de GLTO blijken de onderwerpen die aan de orde komen erg belangrijk voor het aantal mensen dat op een bijeenkomst afkomt. Ook bij deze vraag blijkt weer dat de gezelligheid en het ontmoeten van collega's voor de AJK-leden erg belangrijk is.

Figuur 3.14 "Wat is/zijn je redenen om soms, zelden of nooit naar plaatselijke bijeenkomsten van het AJK te gaan?", N=56, in procenten

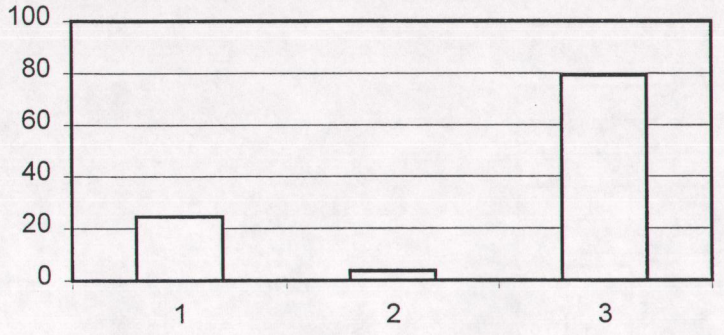

1 = er zijn weinig bijeenkomsten die mij aanspreken
2 = bijenkomsten zijn te ver weg
3 = anders

Bijna een kwart van de respondenten vindt dat er weinig bijeenkomsten zijn die hem/haar aanspreken. Dat bijeenkomsten te ver weg zijn, is voor slechts 5% een reden om niet te gaan. Van de respondenten die "anders" hebben geantwoord, zeiden de meeste respondenten dat ze geen tijd hadden en het druk hadden met andere activiteiten.

Figuur 3.15 "Ben je tevreden over het programma van de agrarische activiteiten van het AJK?", N=136, in procenten

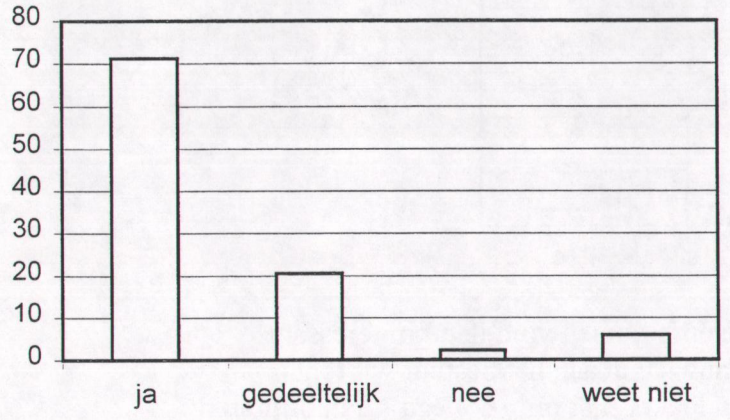

Ruim 70% van de respondenten is tevreden met het programma van het AJK en slechts 2,2% is hier niet tevreden over. Wát zij graag veranderd zouden willen zien bij het AJK wordt in hoofdstuk 4 duidelijk.

Figuur 3.16 "Wat heb je over voor het AJK-lidmaatschap?" (in guldens), N=138, in procenten

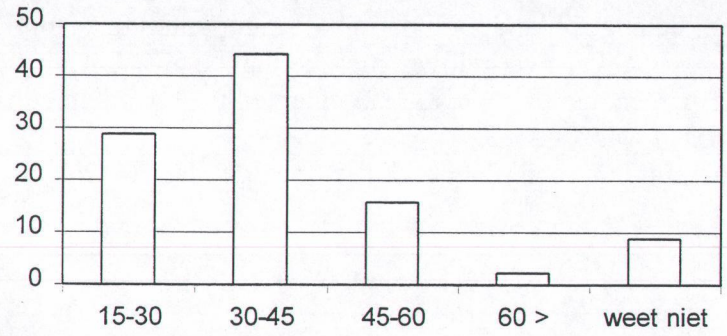

De meeste respondenten hebben voor het lidmaatschap van het AJK een bedrag over tussen de 15 en 45 gulden. Het bedrag dat de AJK-leden nu betalen per jaar varieert per afdeling. De contributie varieert tussen 20 en 45 gulden.

Landbouwpolitieke standpunten

Net als bij de GLTO vindt een groot deel van de respondenten (83,3%) het belangrijk om op AJK-bijeenkomsten te praten over landbouwpolitieke standpunten. 7,2% Vindt dit niet belangrijk en de resterende 9,4% weet het niet.

Figuur 3.17 "Waarom vind je het bespreken van landbouwpolitieke standpunten op AJK bijeenkomsten belangrijk?", N=115, in procenten

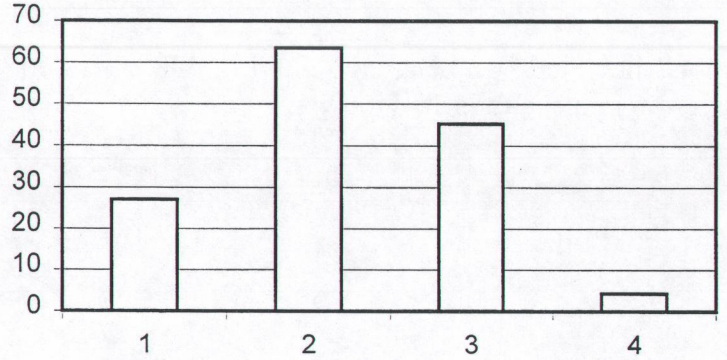

1 = omdat de leden de landbouwpolitieke standpunten van het AJK moeten bepalen
2 = omdat de leden over deze standpunten moeten kunnen meepraten
3 = omdat de leden hier informatie over moeten krijgen
4 = anders

Wanneer deze grafiek wordt vergeleken met figuur 3.5 waarin de resultaten van dezelfde vraag voor de GLTO zijn verwerkt, dan is het meest opvallende verschil, dat bij het AJK een veel lager percentage het belangrijk vindt dat de leden van het AJK de landbouwpolitieke standpunten

bepalen. Zij vinden het wel belangrijker dan de respondenten van de GLTO dat de leden hierover mee kunnen praten.

7,2% Van de respondenten vindt het niet belangrijk landbouwpolitieke standpunten te bespreken op AJK-bijeenkomsten. Wanneer we deze gegevens vergelijken met die van de GLTO-respondenten, valt op dat een veel lager percentage (9%) AJK-respondenten zegt geen verstand van dit soort zaken te hebben. Bij de GLTO was dit 25%.
Ruim 50% van de AJK-repondenten zegt dat hun mening er toch niet toe doet. Bij de GLTO was dit percentage bijna 40%.

Positie van vrouwen

Figuur 3.18 "Het NAJK maakt zich sterk voor de verbetering van de positie van jonge agrarische vrouwen. Vind je dit belangrijk?", N=138, in procenten

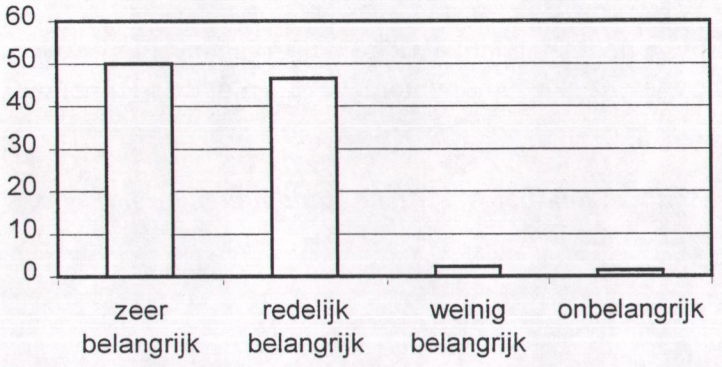

Het overgrote deel (96,4%) van de respondenten vindt het belangrijk dat de NAJK zich sterk maakt voor de verbetering van de positie van jonge agrarische vrouwen.

Belangenorganisaties

Figuur 3.19 "Welke organisatie die de belangen van de land- en tuinbouw behartigt vind jij het belangrijkst voor het behartigen van jouw belangen?", N=138, in procenten

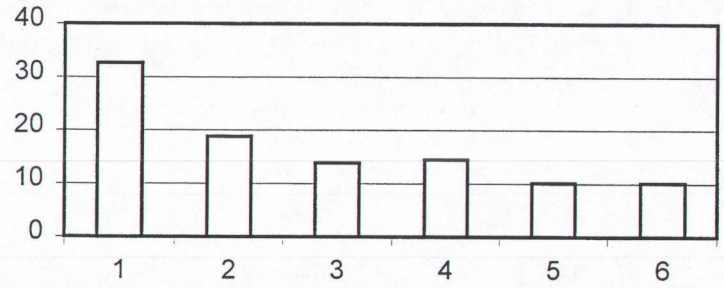

1 = NAJK
2 = de regionale land- en tuinbouworganisaties
3 = de vakbonden
4 = de vakgroepen van de LTO
5 = de LTO landelijk
6 = weet niet

Uit deze figuur blijkt dat de AJK-respondenten het NAJK de belangrijkste organisatie vinden voor het behartigen van hun belangen. Daarna volgen de regionale land- en tuinbouw organisaties, zoals de GLTO.
Wanneer dan ook gevraagd wordt of de respondenten in de toekomst lid denken te worden van een regionale land- en tuinbouworganisatie, dan zegt bijna 50% dat wel te doen, 20% denkt dit niet te gaan doen en de resterende 30% twijfelt nog.

Voor een toekomstig lidmaatschap van een land- en tuinbouw organisatie worden als redenen aangevoerd het belang van belangenbehartiging voor boeren, vooral "als men ouder wordt". Ook wordt het op de hoogte blijven van wat er gebeurt in de landbouw belangrijk gevonden. Zo kan er in geval van twistpunten als organisatie één vuist gemaakt worden.
Tenslotte vindt men de informatie-avonden erg nuttig en deze worden dan ook als reden genoemd om lid te worden.

Tegen een toekomstig lidmaatschap van een land- en tuinbouw organisatie worden als belangrijkste redenen aangevoerd dat er te weinig bereikt wordt voor de boeren; er wordt te veel gepraat ten koste van resultaten. Ook lopen de organisaties te snel mee met de politiek en worden er te snel compromissen gesloten.

Vakbonden

11,3% Van de respondenten heeft een dubbel lidmaatschap, dus is zowel lid van het AJK als van een vakbond.

De belangrijkste reden om naast het AJK lid te zijn van een vakbond, is dat bij deze vakbond de eigen sector (pluimvee, groente- en fruitteelt) meer aandacht krijgt. Daarnaast zegt ruim 40% dat de agrarische belangen beter worden behartigd door de vakbond dan door het AJK. Eigenlijk zou de vakbond hier vergeleken moeten worden met het NAJK, dat op landelijk niveau wel aan belangenbehartiging doet, dit in tegenstelling tot de plaatselijke AJK's.

Lid blijven?!

Figuur 3.20 "Denk je dat je tot je 35ste lid blijft van het AJK?", N=122, in procenten

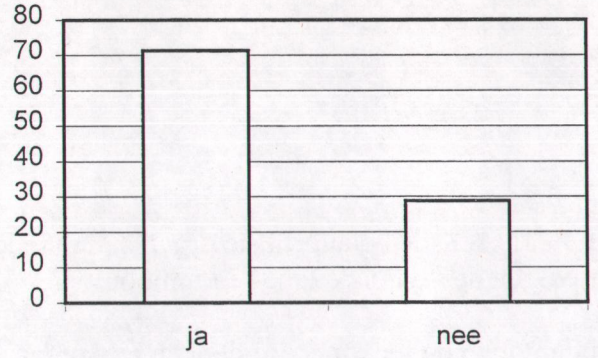

Ruim 70% van de respondenten zegt lid te blijven van het AJK tot zijn/haar vijfendertigste. 30 % Zegt het lidmaatschap op voor zijn/haar vijfendertigste. Van deze 30% vindt de meerderheid dat je na je 30ste te oud bent voor het AJK; het AJK is speciaal voor jongeren en dat moet zo blijven: jongeren voor jongeren.

3.3 NIET-LEDEN

Van de respondenten is zo'n 30% ooit lid geweest van het AJK. Ook 30% is ooit lid geweest van één van de standsorganisaties die vooraf gingen aan de GLTO. In het hiernavolgende gedeelte wordt gekeken naar waarom deze respondenten niet (meer) lid zijn van het AJK respectievelijk de GLTO en wat er volgens hun zou moeten veranderen zodat deze organisaties weer aantrekkelijk genoeg zouden zijn, om lid van te worden.

AJK

Figuur 3.21 "Waarom bent u geen lid (meer) van het AJK?", N=90, in procenten

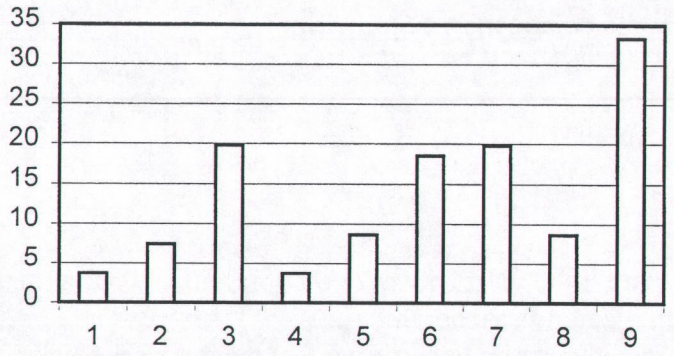

1 = nog nooit van het AJK gehoord
2 = het AJK besteedt te weinig tijd aan mijn sector
3 = geen profijt van het AJK
4 = onvoldoende vaktechnische informatie
5 = onvoldoende behartiging van de agrarische belangen in de politiek
6 = te oud voor AJK (geworden)
7 = het maakt zo weinig uit of je wel of niet lid bent
8 = in mijn tijd bestond er nog geen AJK
9 = anders

Van de respondenten die "anders" aangaven, zeiden de meeste geen tijd te hebben en het druk te hebben met andere bezigheden.
Andere redenen zijn dat men geen profijt van het AJK heeft en dat het weinig uitmaakt of je nou lid bent of niet.
Het AJK blijkt wel algemeen bekend te zijn bij de respondenten. Slechts 3,7% heeft nog nooit van het AJK gehoord
Uit deze vraag blijkt niet of de respondenten hun mening over het AJK baseren op eigen ervaringen of dat ze die mening baseren op het beeld dat ze van het AJK hebben.

Figuur 3.22 "Wat zou er bij het AJK moeten veranderen zodat u wel (weer) lid wordt?", N=63, in procenten

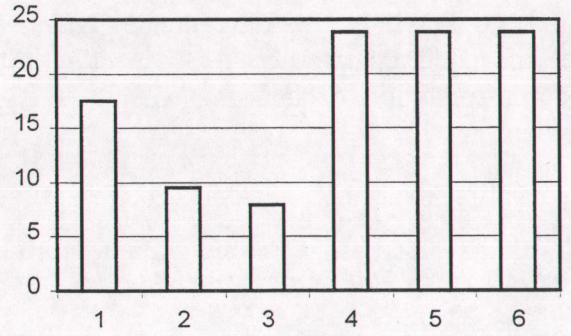

1 = betere behartiging van de agrarische belangen in de politiek
2 = betere vaktechnische informatie
3 = meer aandacht voor mijn sector
4 = wat er ook verandert, ik word geen lid
5 = anders
6 = weet niet

Bijna een kwart van de respondenten zegt geen lid te worden wat er ook bij het AJK verandert en bijna 25% zegt ook niet te weten wat er zou moeten veranderen.
17% Vindt dat het AJK zich beter in moet zetten voor de behartiging van de agrarische belangen in de politiek.
Mogelijke veranderingen voorgesteld door de respondenten, waardoor zij wel (weer) lid zouden worden, zijn een actievere opstelling van het AJK en het meer op de voorgrond treden.
Tenslotte was er een aantal respondenten die vonden dat het AJK meer informatie aan zijn leden moest verstrekken.

GLTO

Van de respondenten is 30% ooit lid geweest van een van de standsorganisaties die vooraf gingen aan de GLTO. 25% Is van de GLTO lid geweest.

Figuur 3.23 "Waarom bent u geen lid (meer) van de GLTO?", N=75, in procenten

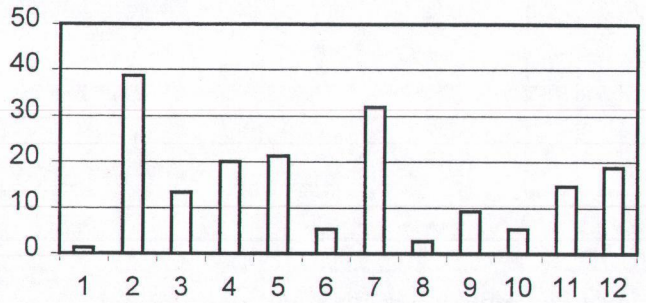

1 = nog nooit van de GLTO gehoord
2 = mijn vader/moeder is/zijn al lid
3 = de GLTO heeft weinig toekomstvisie
4 = de GLTO besteedt te weinig aandacht aan mijn sector
5 = geen profijt van de GLTO
6 = onvoldoende vaktechnische ondersteuning
7 = onvoldoende behartiging van de agrarische belangen in de politiek
8 = na een conflict met de GLTO heb ik mijn lidmaatschap opgezegd
9 = mijn vader/moeder waren ook geen lid
10 = lidmaatschap is te duur
11 = het maak zo weinig uit of je wel of niet lid bent
12 = anders

Dat een van de ouders (of beide) al lid zijn van de GLTO is voor het grootste deel van de respondenten een reden om niet lid te zijn van de GLTO. Dit hoge percentage kan worden toegeschreven aan de jongere respondenten onder de niet-leden. Deze jongere respondenten hebben wellicht nog niet het bedrijf overgenomen en de ouders wonen/werken nog op het bedrijf en zijn wel lid van de GLTO.
Een andere belangrijke reden waarom men geen lid (meer) is, is dat men vindt dat er onvoldoende behartiging van de agrarische belangen in de politiek is. Voor ruim 40% van de respondenten zou een verbetering hierin dan ook de GLTO aantrekkelijker maken en zou men misschien weer lid willen worden (zie figuur 3.24). En net als bij het AJK vindt ook 21% dat men geen profijt heeft van deze organisatie
Net als bij het AJK is ook de GLTO bekend onder de respondenten. Slechts 1,3% zegt nooit van de GLTO te hebben gehoord.
Tenslotte was een aantal respondenten geen lid van de GLTO omdat er te weinig eendracht was binnen deze organisatie.

Figuur 3.24 "Wat zou er bij de GLTO moeten veranderen zodat u wel (weer) lid wordt?", N=73, in procenten

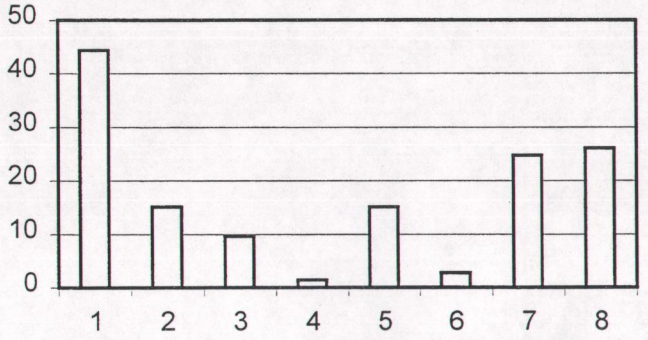

1 = betere/meer behartiging van de agrarische belangen in de politiek
2 = meer aandacht voor mijn sector
3 = nog meer zeggenschap voor de vakgroepen
4 = minder zeggenschap voor de vakgroepen
5 = wat er ook verandert ik word toch geen lid
6 = niets, want door een conflict is mijn vertrouwen in de GLTO voor altijd geschaad
7 = anders
8 = weet niet

Zoals uit deze figuur blijkt, is voor ruim 40% van de respondenten een verbetering van de agrarische belangen in de politiek iets dat zou moeten veranderen bij de GLTO zodat zij (weer) lid zouden worden.
Iets anders dat zou moeten veranderen volgens een deel van de respondenten is dat de GLTO als een blok naar voren moet komen en dat er niet zoveel verdeeldheid moet zijn.
15% Zegt geen lid te worden, wat er ook verandert.

Diensten

Van de respondenten zegt 30,6% lid van de GLTO te worden voor de diensten die deze organisatie haar leden biedt. 43,5% Van de respondenten zegt niet omwille van de diensten die de GLTO biedt lid te willen worden van de GLTO. De resterende respondenten weten het niet. In de figuren 3.25 en 3.26 wordt verder gekeken naar welke diensten aantrekkelijk zijn om weer lid te worden en waarom anderen niet lid willen worden voor deze diensten.

Figuur 3.25 "Voor welke diensten zou u dan lid worden van de GLTO?", N=25, in procenten

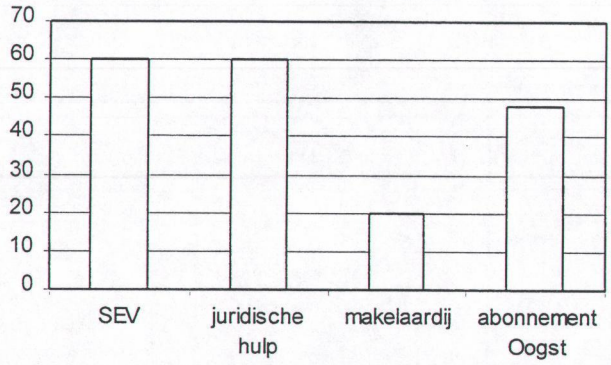

Van deze respondenten zegt 60% lid te willen worden om de SEV en de juridische hulp. Bijna 50% zou lid worden voor het abonnement op Oogst. 20% Zou voor de makelaardij lid worden.

Figuur 3.26 "Waarom zou u niet voor de diensten van de GLTO lid worden?", N=37, in procenten

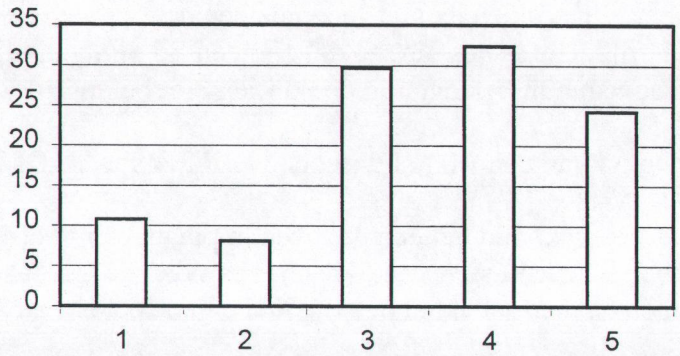

1 = diensten zijn elders beter
2 = diensten zijn elders goedkoper
3 = elders is men actiever en gemotiveerder
4 = ik maak nooit gebruik van deze diensten
5 = anders

De belangrijkste reden dat men niet lid zou worden van de GLTO om de diensten die deze organisatie biedt, is dat men er nooit gebruik van maakt. Daarnaast vindt men dat elders de diensten actiever en gemotiveerder worden aangeboden. Dat elders de diensten van een betere kwaliteit zijn of goedkoper vindt maar een klein gedeelte van de respondenten (respectievelijk 10,8% en 8,1%).

Behartiging van de agrarische belangen in de politiek

Figuur 3.27 "Wat vindt u van de behartiging van de agrarische belangen in de politiek?", N=91, in procenten

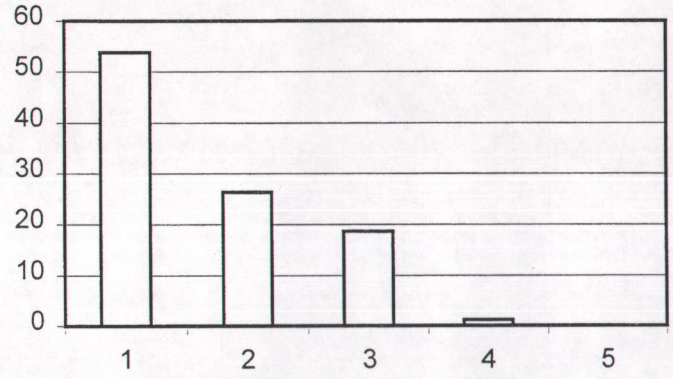

1 = heel erg belangrijk
2 = erg belangrijk
3 = belangrijk
4 = onbelangrijk
5 = erg onbelangrijk

Net als de respondenten van de GLTO en het AJK vinden de niet-leden de behartiging van de agrarische belangen in de politiek erg belangrijk. Het is dus niet zo dat zij geen lid zijn van een belangenorganisatie omdat ze de verdediging van hun belangen in de politiek niet belangrijk vinden.
Maar toch is slechts 15,7% van de niet-leden lid van een vakbond (tegenover 10% van de GLTO en 11,6% van het AJK).
De belangrijkste reden dat deze 15,7% voor een vakbond hebben gekozen in plaats van voor het AJK of de GLTO lijkt te zijn dat deze vakbond beter luistert naar de achterban dan de GLTO of het AJK. Daarnaast blijken veel respondenten het gevoel te hebben dat hun eigen sector daar meer aandacht krijgt.
Slechts 7,7% heeft de vakbond boven het AJK en de GLTO gesteld, omdat daar de behartiging van de agrarische belangen in de politiek beter is.

Lidmaatschap ouders

Figuur 3.28 "Is een van uw ouders lid of ooit lid geweest van een vakbond?, N=90, in procenten

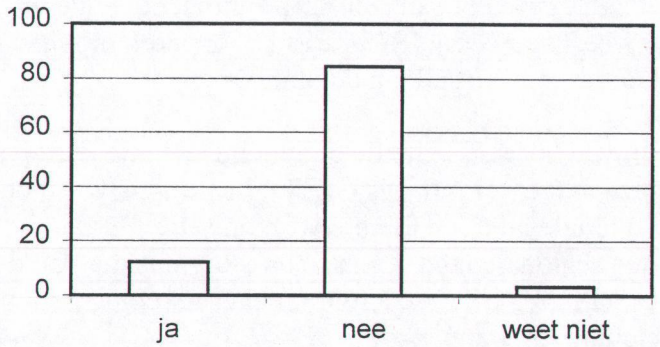

Zoals uit deze figuur blijkt, is van 12,2% van de respondenten een van de ouders lid of ooit lid geweest van een vakbond.

Figuur 3.29 "Is een van uw ouders lid of ooit lid geweest van een regionale land- en tuinbouw organisatie geweest?", N=90, in procenten

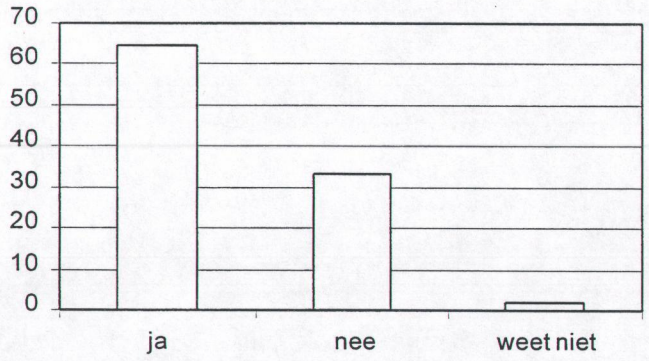

Van bijna 65% van de respondenten is een van de ouders lid of lid geweest van een regionale land- en tuinbouw organisatie.

3.4 DOORSTROMING

In deze paragraaf wordt gekeken naar de doorstroming van leden tussen de verschillende organisaties.

Van de respondenten van de GLTO is 41,7% lid geweest van een AJK/agrarische jongeren organisatie. Maar ook 41,7% is geen lid geweest van een AJK/agrarische jongeren organisatie. Dit zou mede verklaard kunnen worden doordat er geen AJK in de buurt is.

Van 70,5% van de respondenten die lid zijn van het AJK, zijn de ouders lid van een regionale land- en tuinbouw organisatie. Bij de niet-leden (zowel AJK als GLTO) heeft 64,4% van de respondenten ouders die lid zijn van een regionale land- en tuinbouworganisatie. Er kan dus niet gezegd worden dat het lidmaatschap van een regionale land- en tuinbouw organisatie van de ouders betekent dat de kinderen lid worden van het AJK. Wederom moet er rekening gehouden worden met het feit dat er geen AJK in de buurt zou kunnen zijn.

Bijna de helft van de respondenten die lid zijn van het AJK, denkt lid te zullen worden van een regionale land- en tuinbouw organisatie. 30% Weet het nog niet en de resterende 20% zegt geen lid te worden. Er kan dus niet met zekerheid worden gezegd dat als mensen eenmaal lid zijn van het AJK, ze ook lid zullen worden van een regionale land- en tuinbouw organisatie. Men moet hierbij ook bedenken dat de doelgroep van de GLTO smaller is dan die van het AJK. Hiermee wordt bedoeld dat de GLTO de agrariërs als doelgroep heeft en het AJK alle geïnteresseerden in het agrarisch bedrijf als doelgroep heeft.

HOOFDSTUK 4 AANBEVELINGEN GEDAAN DOOR RESPONDENTEN

In de enquête was plaats open gelaten voor suggesties van de respondenten. Deze aanbevelingen van wat zij graag anders zouden willen zien bij de GLTO of de AJK zijn in dit hoofdstuk verzameld.

GLTO

In het laatste deel van de enquête wordt de respondenten gevraagd wat ze graag anders zouden willen zien bij de GLTO, op het gebied van politieke belangenbehartiging, dienstverlening, en informatieverstrekking. De resultaten worden in de komende paragraven weergegeven.

Politieke belangenbehartiging

Vooral op dit onderwerp werden veel reacties gegeven. Deze reacties zijn onder te brengen in vijf groepen.

i) De GLTO moet eenduidig naar voren komen. Eerst moet binnen de GLTO (en de LTO) tot een standpunt worden gekomen en dat moet eenduidig naar buiten worden gebracht.

ii) De mening van de leden wordt te weinig teruggevonden in de standpunten van de GLTO. Men vindt dat er meer geluisterd moet worden naar de achterban en dat die mening ook in het beleid naar voren moet komen.

iii) De GLTO moet zich duidelijker en harder opstellen richting de politiek.

iv) Er moet standvastiger worden opgetreden. "Geen koehandel" en "niet zo met de politiek meepraten" zijn twee uitspraken die hierop wijzen. De leden lijken af en toe het gevoel te hebben, dat de GLTO al te makkelijk een compromis sluit en vinden dat de GLTO meer aan haar eigen standpunten vast moet houden.

v) De GLTO moet ervoor zorgen dat de agrariërs in de politiek goed worden vertegenwoordigd en dan niet alleen in "Den Haag of Brussel", maar ook in de lokale en provinciale politiek. De GLTO zou zich meer op de Nederlandse bevolking moeten richten en laten zien dat er ook veel dingen goed gaan in de landbouw.

Dienstverlening

De meest gehoorde opmerking over de dienstverlening door de GLTO was dat de bedragen die voor de diensten moeten worden betaald, aan de hoge kant zijn. De dienstverlening zou bovendien praktischer en duidelijker kunnen zijn.

Informatieverstrekking

De respondenten vinden de informatieverstrekking door de GLTO over het algemeen goed, maar de informatie is niet altijd even duidelijk. Ook vinden ze dat ze al zoveel informatie toegestuurd krijgen, dat de informatie zo beknopt mogelijk moet.
Een ander punt was, dat de informatieverstrekking door de GLTO wat sneller moet, dus beter inspelen op actuele situaties.
Een laatste punt dat werd gemaakt, is dat sommige sectoren te weinig aandacht krijgen (bijvoorbeeld de bloemensector en de paardenhouderij).
Suggesties voor andere manieren van informatieverstrekking bevatten onder andere meer aandacht voor andere sectoren (paardenhouderij, potplanten) en elke maand een deel gespecialiseerd op een actueel onderwerp.

AJK
Wat zou er moeten veranderen bij het AJK om deze organisatie nog aantrekkelijker te maken? Een toename van het aantal niet-agrarische activiteiten en excursies naar toeleverende bedrijven zou het AJK aantrekkelijker en gezelliger maken.
Meer informatie-verstrekking over de huidige stand van zaken werd ook gesuggereerd. Tenslotte vond men dat er meer informatieavonden en cursussen zouden moeten komen.

NIET-LEDEN
Op de vraag wat er bij de GLTO zou moeten veranderen om lid te worden van deze organisatie, antwoordde 44,4% dat er meer en betere behartiging van de agrarische belangen in de politiek zou moeten zijn. Een andere belangrijke reden die genoemd werd, is meer aandacht voor de eigen sector (15,1%).

Op de vraag wat er bij het AJK zou moeten veranderen, wil de respondent weer lid worden, kwam naar voren dat er een betere behartiging van de agrarische belangen in de politiek zou moeten komen (17,5%). 23,8% Zegt toch geen lid te worden wat er bij het AJK ook verandert. Hierbij zijn de potentiële leden van de GLTO niet meegerekend.

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Doel van dit onderzoek was om te achterhalen wat leden en niet-leden van zowel GLTO als AJK van de belangenbehartiging verwachten. Daarnaast werd gekeken naar de redenen van de leden om lid te zijn en van de niet-leden om niet lid te zijn.

Verwachtingen ten aanzien van belangenbehartiging
Uit het onderzoek blijkt dat de respondenten het erg belangrijk vinden dat de organisaties met een duidelijk en eenduidig standpunt naar buiten treden. Eendracht maakt macht.
Daarnaast hebben velen het gevoel dat hun organisatie niet naar de achterban luistert. Volgens de respondenten is het belangrijk dat de leden de standpunten mede bepalen.
Wat ook vaak naar voren kwam, is dat de respondenten vinden dat de organisaties (vooral de GLTO) met één mening naar buiten moeten komen en aan dit standpunt moeten vasthouden. De respondenten vonden vaak dat de GLTO te snel compromissen met de politiek sluit. Volgens de respondenten moet de GLTO de barricades op. Ze verwachten harde acties van de GLTO om de belangen van de boeren naar voren te brengen.
Tenslotte gaat de meeste aandacht naar de grotere sectoren, zoals melkveehouderij en de varkenshouderij. De respondenten vinden het erg belangrijk dat er ook aandacht wordt geschonken aan de kleinere sectoren, zoals de pluimveehouderij en de fruit- en groenteteelt.

De kritiek van de AJK-respondenten komt over het algemeen overeen met het bovengenoemde. Als extra punt van kritiek wordt aangedragen dat het AJK volwassener moet worden in denken en doen. Dus niet alleen gezelligheid, maar ook daadkrachtig optreden richting de politiek.

Redenen wel of geen lidmaatschap
Voor de respondenten van de GLTO is de belangrijkste reden dat men lid is dat hun belangen door de GLTO behartigd worden. Daarnaast is het recht op het ontvangen van het tijdschrift Oogst en korting op verschillende diensten van de GLTO ook een belangrijke reden om lid te worden van de GLTO.

Voor de respondenten van het AJK is de belangrijkste reden dat men lid is van het AJK de contacten in het algemeen en de gezelligheid. Daarnaast is praten over bedrijfsvoering en landbouwbeleid een reden om lid te zijn.

Voor de respondenten van de niet-leden van de GLTO is de reden om geen lid te zijn, dat de GLTO de agrarische belangen in de politiek onvoldoende behartigt. Als dit verbeterd zou worden zou 45% van de respondenten lid worden van de GLTO.
Voor de respondenten van de niet-leden van het AJK is de reden om geen lid te zijn, dat ze geen profijt hebben van het AJK en dat het zo weinig uitmaakt of je wel of niet lid bent. Veel niet-leden van het AJK zeggen dan ook, dat wat er ook verandert ze toch geen lid worden. Slechts 17% zou lid worden van het AJK als er een betere behartiging van de agrarische belangen in de politiek zou komen.

Aanbevelingen

Naast de aanbevelingen gedaan door de respondenten willen we aan de hand van de resultaten van het onderzoek enkele aanbevelingen doen voor een beter functioneren van de beide organisaties.

- Voor de afdelingsvergaderingen blijkt dat het aantal mensen dat op komt dagen sterk beïnvloed wordt door het onderwerp dat aan de orde komt. Het is dus belangrijk dat de plaatselijke bestuurders regelmatig onder hun leden peilen waar informatiebehoefte bestaat en daarop inspelen.

- Wat informatieverstrekking betreft, deze moet beknopt en zakelijk zijn. Er werd namelijk vaak geklaagd over de ingewikkelde lange verhalen die om de eigenlijke kern van de zaak heen draaiden.
  Daarnaast is het zaak om nog meer "bovenop alle actuele onderwerpen te zitten". De respondenten misten het snel inspelen op actuele situaties wat betreft informatie-voorziening.Ze wensen beknopte en duidelijke informatie.

- Uit de enquête onder de AJK-leden bleek dat velen boven de dertig zich niet meer thuis voelden bij het AJK, omdat ze zich te oud voelden. Zij vinden dat het AJK voor jongeren is en dat dat zo moet blijven. Het is misschien een idee om de leeftijdsgrens te verlagen naar dertig jaar en zo een vroegere overgang naar de GLTO te bewerkstelligen, waar de dertigers zich misschien meer thuis kunnen voelen. Dit heeft meteen een verjonging van de GLTO tot gevolg, wat voor meer activiteit kan zorgen. Een alternatief zou kunnen zijn dat bij de activiteiten die het AJK organiseert, men meer aandacht richt op deze oudere groep.

- Een aantal GLTO-respondenten is niet goed of helemaal niet op de hoogte van sommige diensten van de GLTO. Met name de makelaardij en de beschikbare juridische hulp zijn vaak niet bekend bij de leden. Meer en duidelijkere informatie over de werking en de betekenis van deze diensten zou verhelderend kunnen werken.

- De vrouwelijke respondenten waren ver in de minderheid. De versterking van de positie van (jonge) agrarische vrouwen wordt echter wel als belangrijk ervaren (ook door de mannelijke respondenten). Vrouwen zouden daarom meer betrokken moeten worden bij de verschillende organisaties. We hebben de indruk gekregen dat veel vrouwen zich achter het lidmaatschap van hun echtgenoot "verschuilen". Het zou misschien een idee zijn om in plaats van de mannen, een keer de echtgenotes uit te nodigen voor een bijeenkomst.

EPILOOG: DE STRIJD OM DE BELANGEN

Sinds mensenheugenis hebben we te maken met belangen; die van onszelf en die van anderen. Deze belangen zijn zeer heterogeen en moeilijk in één model te vangen.
In de vijftiger jaren echter heerste er een opvatting in de sociale wetenschap die ervan uitging dat groepen of individuen die zich in eenzelfde sociaal-economische positie bevonden ook dezelfde belangen hadden. Bovendien werd ervan uitgegaan dat maatschappijen die zich in hetzelfde stadium van economische en politieke ontwikkeling bevonden vergelijkbare belangen hadden. (Berger, 1981).
Deze zogenaamde afspiegelingstheorie bleek te ongenuanceerd te zijn. In ogenschijnlijk dezelfde maatschappijen heerste toch een wezenlijk verschil in belangen. Duidelijk werd dat niet alleen de sociaal-economische positie bepaalt wat voor belangen men heeft, maar vele andere factoren zijn daarop van invloed, zoals verschil in leeftijd, regio, cultuur, politieke overtuiging, etniciteit, religie, ideologie en beroepsgroep.

Dit onderzoek richt zich op de belangenbehartiging in de agrarische sector. Deze belangenbehartiging is een specifiek terrein voor de agrariërs, omdat het overheidsbeleid grote invloed heeft op de bedrijfsvoering. Boeren en tuinders zijn enerzijds vrije ondernemers, anderzijds producenten die afhankelijk zijn van overheidsmaatregelen en marktpartijen. Deze heterogeniteit zorgt voor een veelheid aan deelbelangen; deze zijn zowel collectief als individueel van aard (Frouws, 1996).
De term "boeren" is op zichzelf al een heel heterogeen begrip; niet één boer is dezelfde en werkt hetzelfde. Alleen al de verschillende agrarische sectoren zijn tekenend voor deze heterogeniteit. Tussen deze sectoren zijn er grote verschillen in belangen, maar ook binnen de afzonderlijke sectoren heerst grote diversiteit.
De overheid speelt een grote rol in de bepaling van de belangen in de agrarische sector. Deze boeren belangen worden afgestemd op het overheidsbeleid. Hoe de belangen van deze specifieke agrarische groep te definieren en te behartigen?

Tot de jaren negentig werden de belangen van de agrarische bevolking behartigd door het Groene Front. Deze zogenaamde "policy community" bestond uit het Ministerie van Landbouw, de met de agrarische sector verbonden PBO-organen (Landbouwschap en produktschappen), de boerenstandsorganisaties en de Vaste Kamercommissie voor Landbouw.
Het Landbouwschap was de overkoepelende organisatie voor de verschillende regionale boerenorganisaties. Het Ministerie van Landbouw onderhandelde alleen met de voormannen van de boerenorganisaties. Deze elite van voormannen genoot het vertrouwen van een relatief passieve achterban.

Dit overleg- en samenwerkingsverband kende een neo-corporatistische structuur.
Het neo-corporatisme heeft vijf karakteristieke kenmerken (Frouws, 1994):
Het eerste kenmerk is de verstrengeling tussen de overheid en het georganiseerde bedrijfsleven. Samen werken zij aan de uitvoering van het beleid op basis van wederzijdse afhankelijkheid en consensus.
Het tweede kenmerk is de privilegiëring van de betrokken maatschappelijke organisaties. Hun samenwerking met de overheid verschaft hen een vertegenwoordigingsmonopolie met betrekking tot de officieel gerepresenteerde achterban en levert een versterking van de institutionele positie op, zeker wanneer deze gepaard gaat met de toekenning van publiekrechtelijke bevoegdheden.
Het derde kenmerk is de interne en externe disciplinering. Interne disciplinering houdt een onderlinge conflictbeheersing in door de deelnemende belangenassociaties, met andere woorden: intern moet er consensus heersen. Externe disciplinering heeft betrekking op de beheersingscapaciteit ten aanzien van de achterban.
Het vierde kenmerk van het neo-corporatisme is het elitisme. Voormannen en functionarissen genieten een grote handelingsvrijheid. Het vertrouwen en met name de passiviteit van de achterban verschaffen de leiders de bestuursruimte.
Het vijfde kenmerk is de relatieve geslotenheid. Dit stelt de betrokkenen (de overheid en het georganiseerde bedrijfsleven) in staat samen beleid te genereren en eventuele interne problemen op te lossen.

Deze neo-corporatistische kenmerken zijn terug te vinden in het Groene Front: een beperkt aantal deelnemers, een relatief stabiel lidmaatschap, hechte onderlinge contacten, een gemeenschappelijke symbolische en cognitieve orde waarin gespecialiseerde kennis van grote betekenis is en een zekere afsluiting ten opzichte van andere departementen, niet-agrarische belangengroepen en het parlement exclusief de "bevriende" landbouwspecialisten (Frouws, 1996).
Dankzij nauwe samenwerking met de overheid, beschikte het Landbouwschap over mogelijkheden het beleid te beïnvloeden en had het meer informatie tot zijn beschikking dan niet-agrarische belangenorganisaties. De overheid had baat bij deze samenwerking, omdat zij zo beter de regels af kon stemmen op praktijksituaties. Bovendien gaf de aangedragen informatie de mogelijkheid om de grenzen van de beleidsacceptatie te verkennen. Eventuele protesten en onvrede vanuit de achterban werden gecontroleerd en gekanaliseerd.

Aan het einde van de jaren tachtig heeft een aantal veranderingen tot een ommekeer in deze agrarische neo-corporatistische structuur geleid. Door de voortdurende overschotten die werden geproduceerd, liepen de budget lasten zo hoog op dat er aan ingrijpen in de landbouw niet meer

te ontkomen was. Bovendien begon de overheid nu ook eisen te stellen op het gebied van milieu, natuur, landschappen, dierenwelzijn, kwaliteit van het voedsel en openluchtrecreatie.
Meer en meer buitenstaanders eisten een grotere rol op waarop de geslotenheid van de agrarische policy community werd aangetast. De landbouw werd gedwongen zaken te doen met niet-agrarische gesprekspartners (Frouws, 1996).
Daarnaast vonden een aantal belangrijke veranderingen plaats binnen de agrarische beroepsbevolking. Een hoger opleidingsniveau, specialisatie en toenemende technische expertise bevorderden de professionalisering van de agrarische bevolking. Er werd een kritische houding aangenomen ten aanzien van de voormannen en de standsorganisaties.
Door al deze veranderingen werd niet meer voldaan aan de voorwaarden van het neo-corporatistische stelsel; consensus, de-politisering, eenheid in de landbouwlobby en geslotenheid. Het proces van de-corporalisering was een feit. Voor het Landbouwschap is het doek gevallen.
De georganiseerde landbouw heeft per 1 januari 1995 een nieuw gezicht gekregen; de Nederlandse Land- en Tuinbouw organisatie (LTO) heeft de vertegenwoordigende functies van het Landbouwschap overgenomen.
De LTO is weliswaar ontstaan door druk vanuit de achterban, maar de toen nog zittende voormannen en functionarissen van het Landbouwschap zijn verantwoordelijk geweest voor de organisatorische en bestuurlijke vormgeving. Met andere woorden; in hoeverre kunnen boeren vertrouwen hebben in de LTO als deze vormgegeven is door de vroegere voormannen en functionarissen die jarenlang de neo-corporatistische structuur vertegenwoordigd hebben?
De weg die de LTO en de regionale land- en tuinbouw organisaties zouden moeten gaan volgen is nog niet geheel duidelijk. Er zijn verschillende mogelijke (combinaties van) modellen, die zouden kunnen dienen als leidraad voor het verder functioneren van de LTO en de regionale land- en tuinbouw organisaties. Welk(e) model(len) werkelijkheid zal (zullen) worden is afhankelijk van verschillende factoren.
Het hangt in de eerste plaats af van de persoonlijke opvattingen van de boer. De invulling van het boerenbestaan is zeer divers en voor elke boer verschillend; wordt er full-time of part-time geboerd, wordt er ecologisch geboerd of niet etc. etc. Deze diversiteit zal alleen maar toenemen en de eisen aan de belangenbehartiging zullen daarom verder uiteenlopen. Het is daarom zaak dat deze diversiteit ook deel gaat uitmaken van de (belangenbehartigings-) organisatiewereld; grotere pluriformiteit van deze wereld is dan ook een vereiste.
Een andere factor is de plaats die de landbouw inneemt in de samenleving. Hierover lopen de opvattingen nogal eens uiteen, met name wat betreft wel of geen overheidsbemoeienis. Moet de landbouw net zo behandeld worden als alle andere (niet-agrarische) sectoren? Het is denkbaar dat het Ministerie van Landbouw overbodig wordt en de taken verdeeld worden tussen de verschillende ministeries, zoals Economische Zaken en VROM. De betekenis voor de agrarische

belangenbehartiging zou kunnen zijn dat de verschillende belangen ook opgesplitst worden en verdeeld worden onder de ministeries. Voor belangen op verschillende terreinen moet men zich dus wenden tot meerdere ministeries.

Enkele mogelijke modellen (Frouws, 1993):
Syndicalisme: in dit zelfregulerings model staan de belangenorganisaties zelf centraal. Ze opereren volledig autonoom en zonder tussenkomst van de staat. Iedere belangenorganisatie strijdt afzonderlijk om de eigen belangen, gedefiniëerd door de achterban, te realiseren. Deze belangenbehartiging gebeurt horizontaal, d.w.z.met organisaties op eenzelfde (productie) niveau. De boeren maken niet zelf meer afspraken met de slachthuizen, de industrie en de handel, maar dit wordt nu collectief gedaan met behulp van de desbetreffende vakbond.

Pluralisme: ook in dit model staan de belangenorganisaties zelf centraal en werken de verschillende belangenorganisaties niet samen. Het verschil met het syndicalisme is dat hier wel interventie van de overheid is. De verschillende belangengroepen werken als pressiegroepen en strijden allemaal om invloed op het overheidsbeleid. De sterkste belangengroepen kunnen zelf invloed uitoefenen op dit beleid. Van samenwerking met de staat is nauwelijks sprake, wel van lobbying van de agrarische sector bij de overheid.

Liberalisme: in dit model is de machtsbalans tussen overheid en belangengroepen globaal in evenwicht. Ook in dit model zijn er belangenorganisaties, maar er is geen sprake van politieke belangenbehartigeing. De agrariërs zijn op zichzelf aangewezen en zullen waarnodig hun eigen belangen moeten verdedigen, individueel of collectief. Er bestaan echter wel organisaties gericht op service-verlening. Dit zijn ondernemingen die zijn gericht op de ontwikkeling van het boerenbedrijf. De boer, in zijn hoedanigheid als ondernemer, betaalt voor de benodigde diensten ter behartiging van zijn belangen.

Alle drie modellen onderscheiden zich vooral van elkaar op het vlak van interventie door, en/of samenwerking met de overheid. Over deze overheid en haar taken en beleid zijn verschillende vragen geformuleerd in de enquête.
Uit de vragen over de overheid is gebleken dat de agrariërs een erg negatief beeld van de overheid hebben (zie ook hoofdstuk 2) dat lijnrecht staat tegenover de vroegere neo-corporatistische structuur. Ze vinden de overheid onbetrouwbaar en de eisen en regels die zij aan de Nederlandse land- en tuinbouw stelt beperkend. Zij lijken de overheid te zien als een vijand waar tegen gestreden moet worden.
Ook is uit de enquête gebleken dat de agrariërs zeer uiteenlopende verwachtingen hebben van de belangenbehartiging door de GLTO. Velen vinden dat de eisen die door de overheid aan de

landbouw gesteld worden te ver gaan. De rol die zij aan de GLTO toekennen is verdediging van hun belangen tegen de "vijand", de overheid. Zij verwachten van de GLTO een harde opstelling ten opzichte van de overheid en willen graag zien dat de GLTO eventueel met harde acties hun eisen kracht bij zet.
Uit de enquête kwam dan ook naar voren dat men vindt dat de GLTO met één mening naar buiten moet treden en hier aan vast moet houden. Volgens de respondenten sluit de GLTO nu te snel compromissen met de politiek. *"Ze laten zich te snel overhalen door de politiek"* , was de mening van een GLTO-respondent. Een andere respondent schreef : *"Er worden te snel compromissen met de politiek gesloten tegen de zin van de achterban"*.
Een groot gedeelte van de GLTO-respondenten was van mening dat de belangenorganisaties veel meer als één blok naar voren moeten komen en een duidelijker en standvastiger beleid moeten uitdragen naar de overheid. Een vaak genoemde mening: *"Het wordt tijd dat de GLTO één vuist maakt en bij haar standpunten blijft en die afdwingt bij de overheid"*.
Er zijn ook boeren die de eisen van de overheid noodzakelijk vinden, om zo de milieuproblematiek te verkleinen en zodoende de volgende generatie niet met onze problemen op te zadelen. Bovendien verwachten zij niet dat de GLTO een actiegroep wordt. Zij willen aan de eisen van de overheid voldoen mits er een vergoeding tegenover staat.

De meeste respondenten echter, willen een belangenorganisatie die, om hun belangen te verdedigen, als het noodzakelijk is, de "barricades" opgaat en die zich onvoorwaardelijk zal inzetten om de belangen van de achterban te verdedigen. De organisaties zouden dus volledig in dienst moeten staan van de leden.
Ook gaven de respondenten aan meer aandacht voor de kleinere sectoren te willen. De aandacht van de GLTO richt zich nu vooral op de grotere sectoren, zoals de melkveehouderij en de varkenshouderij.

Afgaande op de meningen van de respondenten tendeert dit alles naar het pluralisme, met wellicht een neiging naar het syndicalisme gezien het vakbonds gerichte karakter. Zij willen een organisatie wier voormannen hun belangen doorsluizen en in de politiek verdedigen, eventueel gepaard gaande met harde acties. De voormannen worden hier dus slechts "gebruikt" als boodschappenjongens. Dit in tegenstelling tot de vroegere neo-corporatistische structuur, waar de voormannen aanzienlijk meer speelruimte genoten.
Dit is echter niet de enige rol die een voorman zou kunnen vervullen. Zowel onder het syndicalisme als het pluralisme zijn er verschillende typen leiderschap mogelijk. Wat te denken van een meer leidende rol? De voorman zou meer inspraak en een grotere speelruimte krijgen. Deze voorman moet natuurlijk ten allen tijde met de achterban overleggen om een evenwicht te vinden tussen zijn

mening en die van de achterban. Als er eenmaal overeenstemming bereikt is dan kunnen de eisen kenbaar gemaakt worden aan de overheid.

Wat zich hier aftekent is een ontevreden en gefrustreerde (agrarische) meerderheid die vindt dat de landbouw blootgesteld wordt aan allerlei bestuurlijke en politieke "infecties".
Deze situatie brengt de GLTO en het AJK in een moeilijke positie. De belangenorganisaties staan tussen de achterban en de overheid in. De achterban wil harde acties zien, terwijl de organisaties over het algemeen meer heil zien in overleg. Dit is niet de enige reden, ook de kloof tussen de eisen van de samenleving en de landbouw wordt steeds groter. Vooral op het gebied van milieu eisen verschillen deze partijen van mening.
Het zal het dus moeilijk worden een zekere vorm van samenwerking te vinden waarin alle partijen zich (zij het gedeeltelijk) kunnen vinden.

Hoe hier een tussenvorm in te vinden? Is het mogelijk een organisatievorm te vinden die de betrokken partijen voor een groot gedeelte tegemoet komt?
De boeren zullen genoegen moeten nemen met een beleid dat in beginsel overeenkomt met hun belangen en eisen, maar dat ietwat bijgeschaafd zal moeten worden ten behoeve van de maatschappelijke eisen en uitvoerbaarheid. De GLTO zal ook een stap richting de boeren moeten doen door beter te luisteren naar de achterban door open discussies te organiseren en regelmatig te peilen wat er leeft bij de achterban.
De taak en de rol van de voorman(nen) is tevens problematisch. Uit de enquête is gebleken dat er een behoefte bestaat aan een voorman met de functie van boodschappenjongen. Dit zou volgens ons een meer democratische invulling moeten krijgen. Ontwikkelingen verder in deze richting zouden zijn dat de voorman ten allen tijde contact moet houden met de achterban en die achterban zou door middel van verkiezingen kunnen besluiten tot een andere voorman of nog een "ambtstermijn" voor de zittende voorman.

Het is heel moeilijk een organisatiemodel te volgen dat alle betrokkenen tevreden stelt, daarvoor zijn de sectoren te divers. Wat wel binnen de mogelijkheden ligt is een open discussie met alle betrokkenen. De nieuwe structuur zoals die er nu is, met vakgroepen, regionale organisaties etc. lijkt de goedkeuring van de leden te hebben omdat er tot nu toe weinig leden zijn afgehaakt. De structuur is er dus, maar de invulling en functionering van die structuur moet nog goeddeels gestalte krijgen. Bovendien is het zaak dat er duidlijkheid komt over de positiebepaling ten aanzien van landbouwpolitieke standpunten. Het wordt dus hoog tijd voor een open discussie. Tijdens deze discussie kan naar voren komen waar de prioriteiten liggen inzake de werkwijze. Wordt meer de voorkeur gegeven aan een individuele dienstverlening door service instanties of kiest men liever voor een project bureau of een lobbyist voor de behartiging van de belangen?

Ook de rol van de overheid is discutabel; wel of geen interventie en op welke gebieden?
Een interessante illustratie is de discussie van de vakgroep melkveehouderij-LTO, rond de toekomst van de melkveehouderij in Nederland (LTO,1997).
Hier werd met melkveehouders de vraag waar het naartoe moet met de melkveehouderij in Nederland open bediscussiëerd. Ook de rol van de overheid en die van de vakgroep kwam hier ter sprake.
Voor de discussie over de werking van een nieuwe structuur zou er gekeken kunnen worden naar de resultaten van de discussie met de melkveehouders en daar eventueel lering uittrekken. Hoe was de houding van de boeren voor en tijdens deze discussie? Waren ze enthousiast toen ze hoorden over deze discussie of juist niet? Vertaalde dit enthousiasme zich tijdens de discussie in een participerende houding? Werden er ideeën aangedragen of was er geen inbreng vanuit de groep? Waren de boeren wantrouwend of juist ondersteunend?
Al deze vragen zouden onderzocht kunnen worden en zouden toegepast kunnen worden tijdens de discussie over het functioneren van de nieuwe structuur.
Op deze manier wordt er op zijn minst een openheid bewerkstelligd tussen de achterban en de bestuurders en komen de visies van beide partijen op tafel. Hopelijk kan op deze manier een vertrouwensrelatie tot stand komen die een richting aangeeft voor de toekomst.

LITERATUURLIJST

BERGER, S. (1981); Organizing interests in Western Europe: pluralism, corporatism, and the transformation of politics; Cambridge University Press, Cambridge.

BIELEMAN, J., FOORTHUIS, W.R., KEVERLING BUISMAN, F. EN THISSEN, P. (1994); Anderhalve eeuw Gelderse landbouw; De geschiedenis van de Geldersche Maatschappij van Landbouw en het Gelderse platteland; Groningen

FROUWS, J. (1993); Mest en Macht: een politiek-sociologische studie naar belangenbehartiging en beleidsvorming inzake de mestproblematiek in Nederland vanaf 1970; Landbouwuniversiteit Wageningen.

FROUWS, J. (1994); Over agrarische belangenbehartiging en neo-corporatisme, in: Spil, no. 2/3, 1994.

FROUWS, J. (1996); Politieke modernisering van het Groene Front?, in: Sociologische Gids, jg xliii, no. 1, 1996.

LTO (1997); Uitzicht op een veelzijdige toekomst; een visie van LTO-Nederland op de melkveehouderij in Nederland; Vakgroep Melkveehouderij LTO.

BIJLAGE I

Enquête GLTO-leden

Persoonlijke gegevens

geslacht	leeftijd	woonplaats
man / vrouw	..... jaar	.....

Wat is uw laatst voltooide opleiding?
0 Lager agrarisch (LLS, LAS, Lagere Tuinbouw School)
0 Middelbaar agrarisch (MAS, MLS, Middelbare Tuinbouw School)
0 Hoger Agrarisch (HAS, LU, LH, Hogere Tuinbouw School
0 LBO, LTS - niet agrarisch
0 MBO, MTS - niet agrarisch
0 HBO, HTS - niet agrarisch
0 mavo
0 havo
0 vwo
0 .....

Bedrijfsgegevens
(Van uw eigen bedrijf of het bedrijf dat u waarschijnlijk gaat overnemen)

1. Het bedrijf omvat ..... hectare.

2. Welke sector(en) is (zijn) aanwezig op uw bedrijf?
   0 groenten onder glas en/of bloemen
   0 bloembollen
   0 champignons
   0 fruitteelt
   0 boomteelt
   0 vollegrondsgroente
   0 akkerbouw
   0 varkenshouderij
   0 pluimveehouderij
   0 melkveehouderij
   0 vleesveehouderij
   0 kalverhouderij
   0 schapen- en/of geitenhouderij
   0 anders, nl. .....

2a. Welke sector is het belangrijkst op het bedrijf (als er meerdere sectoren aanwezig zijn)?
   .....

2b. Wat is het aantal dieren op het bedrijf?
   .....
   .....
   .....

3. Is er een bedrijfsopvolger?
0 ja, dat ben ik
0 ja
0 nee
0 weet ik nog niet

Algemene vragen

Hieronder staan enkele stellingen. Wilt u uw mening over deze stellingen geven.

1. Een goede boer probeert zijn bedrijf voortdurend uit te breiden.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

2. Voor een sterke, concurrerende landbouw moeten er nog veel bedrijven in Nederland afvallen.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

3. Wilt u aangeven met welke stelling u het het meest eens bent
0 Een boer moet in de eerste plaats een goede *ondernemer* zijn: het inkomen komt uiteindelijk toch uit de markt.
0 Een boer moet in de eerste plaats een goed *vakman* zijn: groene vingers en aandacht voor zijn dieren kenmerken de goede boer.
0 Een boer moet in de eerste plaats een goede *manager* zijn: het belangrijkste is dat je je bedrijf intern goed georganiseerd hebt.

4. Als het financieel mogelijk zou zijn dan zou ik graag overstappen op een extensievere, meer ecologisch verantwoorde manier van boeren (zonder gebruik van bestrijdingsmiddelen en kunstmest, minder dieren in een hok etc).

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

Er komt steeds meer aandacht voor plattelandsontwikkeling. De onderstaande vragen en stellingen hebben betrekking op verbreding (naar niet-produkt-gebonden activiteiten, zoals kamperen bij de boer, natuurbeheer, loonwerk, handel) en vernieuwing (van agrarische activiteiten bv. zelf kaas maken, verkoop van producten aan huis, nieuwe producten).

5. Verbreding
0 is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw en ook voor mijn eigen bedrijf (ga naar vraag 5a)
0 is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw in het algemeen, maar niet voor mijn bedrijf (ga naar vraag 6)
0 biedt weinig mogelijkheden voor de Nederlandse land- en tuinbouw (ga naar vraag 6)

5a. Voor mijn eigen bedrijf denk ik op de eerste plaats aan:
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 camping
0 natuurbeheer
0 loonwerk
0 handel
0 anders, nl. .....

6. Vernieuwing
0 is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw en ook voor mijn eigen bedrijf (ga naar vraag 6a)
0 is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw in het algemeen, maar niet voor mijn bedrijf (ga naar vraag 7)
0 biedt weinig mogelijkheden voor de Nederlandse land- en tuinbouw (ga naar vraag 7)

6a. Voor mijn eigen bedrijf denk ik op de eerste plaats aan:
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 nieuwe producten, nl. .....
0 directe verkoop op boerderij
0 verwerking op het eigen bedrijf
0 anders, nl. .....

Wilt u bij de volgende vijf vragen steeds door middel van het aankruisen van een cijfer aangeven hoe groot uw interesse voor het genoemde onderwerp is.
(5 = zeer grote interesse, dat wil zeggen u leest er veel over, u neemt deel aan discussies erover, kortom u vindt het een onderwerp van zeer groot belang.
1 = zeer geringe interesse, dat wil zeggen dat u er niet/weinig over leest, u neemt niet/weinig deel aan discussies erover, kortom u vindt het een onderwerp van weinig belang.)

7. Het landbouw-milieu beleid.

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

8. Het Europees landbouwbeleid.

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

9. Het natuurbeleid (bv. Ecologische Hoofd Structuur).

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

10. Overheidseisen op het terrein van dierenwelzijn, veiligheid en gezondheid van producten en bescherming van landschappelijke kenmerken.

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

11. Initiatieven op het terrein van I.K.B. (Integrale Keten Bewaking/Beheersing).

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

12. Hoe belangrijk is voor een boer overheidssteun in de vorm van van subsidies, premies en stimuleringsbijdragen?

0	0	0	0	0
heel erg belangrijk	erg belangrijk	belangrijk	niet belangrijk	helemaal niet belangrijk

13. Stel dat er bij u in de buurt een bijeenkomst zou zijn over plannen voor het landelijk gebied waar ook burgers voor uitgenodigd worden. Gaat u hier naar toe?
ja / nee

14. Wilt u de onderstaande informatiebronnen *rangschikken* op belangrijkheid. Het is de bedoeling dat u bij de waardering rekening houdt met de kwaliteit en de frequentie dat u er gebruik van maakt.
(8 = de belangrijkste informatiebron, 1 = de minst belangrijkste informatiebron)
.. vakbladen
.. eigen ervaringen
.. ervaringen van collega's
.. bank
.. accountant
.. vaktechnische informatie avonden van GLTO/AJK
.. voorlichters
.. anders, nl. .....
.....

Wilt u uw mening over de volgende stellingen geven.

15. De eisen en regels die de overheid aan de landbouw stelt zijn over het algemeen redelijk.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

16. De overheid is betrouwbaar, ze doet wat ze zegt.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

17. Het beleid van de overheid ten opzichte van de landbouw vind ik

0	0	0	0	0
erg stimulerend	stimulerend	niet stimulerend en niet beperkend	beperkend	erg beperkend

18. Ik denk dat de boeren door de Nederlandse samenleving gewaardeerd worden.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

19a. Bent u actief binnen het verenigingsleven (koor, toneel, sport, etc)?

0	0	0	0	0
heel erg actief	erg actief	actief	niet erg actief	helemaal niet actief

19b. Hoeveel uren in de week besteedt u gemiddeld aan verenigingsactiviteiten?
..... uren

20. Hoe belangrijk vindt u deelname aan een studieclub?

0	0	0	0	0
heel erg belangrijk	erg belangrijk	belangrijk	niet zo belangrijk	helemaal niet belangrijk

<u>Vragen over belangenbehartiging</u>

21. Bent u lid (geweest) van het AJK/agrarische jongeren organisatie?
0 ja, ik ben nog steeds lid
0 ja, ik ben lid geweest
0 nee

22. Was u vóór de oprichting van de GLTO lid van een andere standsorganisatie (bv CBTB, ABTB, GMvL, OLM, ULG)?
0 ja, van de .....
0 nee

23. Hoe lang bent u al lid van een standsorganisatie?
.... jaar

24. Hieronder staan enkele redenen waarom u lid kunt zijn *geworden* van de GLTO. Wilt u deze door middel van een cijfer *rangschikken* naar belangrijkheid. (0=had geen enkele invloed, 1=had weinig invloed, 2=was van invloed..tot ...6=belangrijkste reden)
.. mijn ouders waren lid en zo ben ik automatisch ook lid geworden
.. omdat ik de behartiging van de agrarische belangen in de politiek belangrijk vind
.. wegens de korting op de Landbouwschapsheffing
.. voor de dienstverlening; SEV, juridische hulp, makelaardij, accountancy, organisatieblad (GLTO nieuws en Oogst)
.. contacten met collega's
.. anders, nl. .....
.....
.....

25. Wat is de belangrijkste reden dat u nog steeds lid *bent*?
0 uit gewoonte, ik sta er nooit bij stil
0 ik vind het belangrijk dat boerenbelangen door onze organisatie verdedigd worden
0 mijn omgeving zou mij er vreemd op aan kijken als ik mijn lidmaatschap op zou zeggen
0 de contacten die ik via de organisatie met mijn collega's heb vind ik belangrijk
0 de informatieverstrekking door de organisatie op de bijeenkomsten vind ik belangrijk
0 het lidmaatschap geeft recht op Oogst en geeft korting op SEV, juridische bijstand en makelaardij van de GLTO
0 anders, nl. .....
.....
.....

26. Bent u bestuurlijk actief binnen de standsorganisatie?
0 ja
0 nee, maar wel geweest
0 nee

27. Bent u tevreden over het plaatselijk bestuur?
0 ja (ga naar vraag 28)
0 nee (ga naar vraag 27a)
0 weet niet (ga naar vraag 28)

27a. Waarom niet?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 de bestuursleden zitten er al te lang, er moeten jongeren komen
0 de bestuursleden zitten er voor hun eigen hachje
0 de bestuursleden zijn onbekwaam
0 de bestuursleden doen te weinig
0 de bestuursleden zijn teveel met de politiek bezig
0 de bestuursleden zijn te weinig met de politiek bezig
0 anders, nl. .....
.....

28. Hoe vaak gaat u naar afdelingsvergaderingen?
0 altijd (ga naar vraag 28a)
0 regelmatig (ga naar vraag 28a)
0 soms (ga naar vraag 28b)
0 zelden of nooit (ga naar vraag 28b)

28a. Wat is/zijn uw reden(en) om te gaan?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 de onderwerpen die aan de orde komen vind ik erg interessant (ga naar vraag 29)
0 omdat ik op deze manier mijn steun aan het bestuur wil tonen (ga naar vraag 29)
0 omdat ik na de vergadering lekker met mijn collega's kan bijpraten (ga naar vraag 29)
0 anders, nl. .....
.....
(ga naar vraag 29)

28b. Wat is/zijn uw reden(en) om niet (vaak) te gaan?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 de onderwerpen die aan de orde komen spreken mij niet aan
0 de afdelingsvergaderingen zijn te ver weg
0 het maakt zo weinig uit of je wel of niet gaat
0 anders, nl. .....
.....

29. Vindt u het belangrijk dat op GLTO bijeenkomsten over landbouwpolitieke standpunten wordt gesproken?
0 ja (ga naar vraag 29a)
0 nee (ga naar vraag 29b)
0 weet niet (ga naar vraag 30)

29a. Waarom vindt u dit belangrijk?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 omdat de leden de landbouwpolitieke standpunten van de GLTO moeten bepalen (ga naar vraag 30)
0 omdat de leden over deze standpunten moeten kunnen meepraten (ga naar vraag 30)
0 omdat de leden hier informatie over moeten krijgen (ga naar vraag 30)
0 anders, nl. .....
.....
.....
(ga naar vraag 30)

29b. Waarom vindt u dit niet belangrijk?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 dat zoeken de bestuurders maar uit
0 ik heb daar geen verstand van
0 er wordt toch geen rekening gehouden met de mening van de leden
0 anders, nl. .....
.....

30. Hieronder staan de diensten van de GLTO. Zou u de diensten <u>die u uit ervaring kent</u> een rapportcijfer, tussen 0 en 10, willen geven voor de geboden kwaliteit, rekening houdend met de prijs.
.. SEV
.. juridische hulp
.. Oogst
.. GLTO nieuws
.. makelaardij

31. Als u moet kiezen tussen de volgende mogelijkheden van informatieverstrekking door de GLTO/LTO, welke spreekt u dan het meest aan?
0 een maandblad waarin steeds op één bepaald onderwerp/thema wordt ingegaan
0 alleen informatie op aanvraag
0 Oogst in de huidige vorm
0 anders, nl. .....

32. Stel dat de LTO (landelijke organisatie)iets doet (een actie organiseert of een mening verkondigt) waar u het helemaal niet mee eens bent maar over de GLTO bent u wel tevreden. Blijft u dan lid van de GLTO (hiermee steunt u indirect de LTO)?
0 ja
0 nee
0 weet niet

33. Stel dat de GLTO iets doet (een actie organiseert of een mening verkondigt) waar u het helemaal niet mee eens bent maar over de LTO (landelijke organisatie) bent u tevreden. Blijft u dan lid van de GLTO (hiermee steunt u indirect de LTO)?
0 ja
0 nee
0 weet niet

34. Moet de GLTO zich sterk maken voor de verbetering van de positie van agrarische vrouwen?
0 ja, want .....
.....
.....

0 nee, want .....
.....
.....

0 weet niet

35. Door de LTO zijn vakgroepen ingesteld en de sectorale benadering is belangrijker geworden. Wat vindt u hiervan?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 goed, er wordt nu met duidelijkere standpunten naar buiten getreden
0 goed, de leden voelen zich nu meer betrokken
0 in de praktijk is er weinig veranderd
0 het was niet nodig, vóór de oprichting van de vakgroepen liep de belangenbehartiging goed
0 slecht, omdat er nu meer verdeeldheid tussen de sectoren is
0 slecht, omdat de voormannen van de vakgroepen te radicaal optreden
0 anders, nl. .....
.....
.....
0 weet niet

36. Waar zou, volgens u, in de toekomst het zwaartepunt van de belangenbehartiging moeten liggen?
0 bij de regionale land- en tuinbouw organisaties (GLTO, NCB, WLTO, enz.)
0 bij de vakgroepen
0 beiden gelijkwaardig naast elkaar
0 één ongedeelde LTO-organisatie (met een aantal districten/rayons)

37. Bent u lid van een vakbond (NVV, NMV, NAV)?
0 ja, nl. ..... (ga naar vraag 37a)
0 nee (ga naar vraag 38)

37a. Waarom heeft u zo'n dubbel lidmaatschap?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 deze organisatie luistert beter naar de achterban dan de GLTO
0 hier krijg ik interessantere informatie dan bij de GLTO
0 hier krijgt mijn sector meer aandacht
0 de behartiging van de agrarische belangen in de politiek is hier beter dan bij de GLTO
0 door oprichting van vakgroepen is geen duidelijke reden meer aanwezig, ik overweeg om mijn lidmaatschap van de vakbond op te zeggen
0 anders, nl. .....
.....
.....

38. Bent u van plan lid van de GLTO te blijven?
0 ja
0 nee
0 weet ik nog niet

39. Wat zou u anders willen zien bij de GLTO;
wat betreft politieke belangenbehartiging?

.....
.....
.....
.....

wat betreft de dienstverlening?

.....
.....
.....
.....

wat betreft informatieverstrekking?

.....
.....
.....
.....

wat betreft andere dan bovengenoemde aspecten?

.....
.....
.....
.....

Bedankt voor het invullen van de vragenlijst.

Enquête AJK-leden

Persoonlijke gegevens

geslacht	leeftijd	woonplaats
man / vrouw	..... jaar	.....

Welke opleiding heb je het laatst voltooid of volg je op dit moment?
0 Lager agrarisch (LLS, LAS, Lagere Tuinbouw School)
0 Middelbaar agrarisch (MAS, MLS, Middelbare Tuinbouw School)
0 Hoger Agrarisch (HAS, LU, LH, Hogere Tuinbouw School
0 LBO, LTS - niet agrarisch
0 MBO, MTS - niet agrarisch
0 HBO, HTS - niet agrarisch
0 mavo
0 havo
0 vwo
0 .....

Bedrijfsgegevens
(Van je eigen bedrijf of het bedrijf dat je waarschijnlijk gaat overnemen. Als je geen eigen bedrijf hebt en zeker weet dat je geen bedrijf gaat overnemen ga dan naar de vragen over belangenbehartiging)

1. Het bedrijf omvat ..... hectare.

2. Welke sector(en) is (zijn) aanwezig op uw bedrijf?
   0 groenten onder glas en/of bloemen
   0 bloembollen
   0 champignons
   0 fruitteelt
   0 boomteelt
   0 vollegrondsgroente
   0 akkerbouw
   0 varkenshouderij
   0 pluimveehouderij
   0 melkveehouderij
   0 vleesveehouderij
   0 kalverhouderij
   0 schapen- en/of geitenhouderij
   0 anders, nl. .....

2a. Welke sector is het belangrijkst op het bedrijf (als er meerdere sectoren aanwezig zijn)?
   .....

2b. Wat is het aantal dieren op het bedrijf?

.....
.....
.....

3. Is er een bedrijfsopvolger?
0 ja, dat ben ik
0 ja
0 nee
0 weet ik nog niet

Algemene vragen

Hieronder staan enkele stellingen. Wil jij je mening over deze stellingen geven.

1. Een goede boer probeert zijn bedrijf voortdurend uit te breiden.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

2. Voor een sterke, concurrerende landbouw moeten er nog veel bedrijven in Nederland afvallen.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

3. Wil je aangeven met welke stelling je het het meest eens bent
0 Een boer moet in de eerste plaats een goede *ondernemer* zijn: het inkomen komt uiteindelijk toch uit de markt.
0 Een boer moet in de eerste plaats een goed *vakman* zijn: groene vingers en aandacht voor zijn dieren kenmerken de goede boer.
0 Een boer moet in de eerste plaats een goede *manager* zijn: het belangrijkste is dat je je bedrijf intern goed georganiseerd hebt.

4. Als het financieel mogelijk zou zijn dan zou ik graag overstappen op een extensievere, meer ecologisch verantwoorde manier van boeren (zonder gebruik van bestrijdingsmiddelen en kunstmest, minder dieren in een hok etc).

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

Er komt steeds meer aandacht voor plattelandsontwikkeling. De onderstaande vragen en stellingen hebben betrekking op verbreding (naar niet-product-gebonden activiteiten, zoals kamperen bij de boer, natuurbeheer, loonwerk, handel) en vernieuwing (van agrarische activiteiten bv. zelf kaas maken, verkoop van producten aan huis, nieuwe producten).

5. Verbreding

0 is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw en ook voor mijn eigen bedrijf (ga naar vraag 5a)

0 is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw in het algemeen, maar niet voor mijn bedrijf (ga naar vraag 6)

0 biedt weinig mogelijkheden voor de Nederlandse land- en tuinbouw (ga naar vraag 6)

5a. Voor mijn eigen bedrijf denk ik op de eerste plaats aan:
(meerdere antwoorden mogelijk)

0 camping
0 natuurbeheer
0 loonwerk
0 handel
0 anders, nl. .....

6. Vernieuwing

0 is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw en ook voor mijn eigen bedrijf (ga naar vraag 6a)

0 is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw in het algemeen, maar niet voor mijn bedrijf (ga naar vraag 7)

0 biedt weinig mogelijkheden voor de Nederlandse land- en tuinbouw (ga naar vraag 7)

6a. Voor mijn eigen bedrijf denk ik op de eerste plaats aan:
(meerdere antwoorden mogelijk)

0 nieuwe producten, nl. .....
0 directe verkoop op boerderij
0 verwerking op het eigen bedrijf
0 anders, nl. .....

Wil je bij de volgende vijf vragen steeds door middel van het aankruisen van een cijfer aangeven hoe groot jouw interesse voor het genoemde onderwerp is.
(5 = zeer grote interesse, dat wil zeggen je leest er veel over, je neemt deel aan discussies erover, kortom je vindt het een onderwerp van zeer groot belang.
1 = zeer geringe interesse, dat wil zeggen dat je er niet/weinig over leest, je neemt niet/weinig deel aan discussies erover, kortom je vindt het een onderwerp van weinig belang.)

7. Het landbouw-milieu beleid.

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

8. Het Europees landbouwbeleid.

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

9. Het natuurbeleid (bv. Ecologische Hoofd Structuur).

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

10. Overheidseisen op het terrein van dierenwelzijn, veiligheid en gezondheid van producten en bescherming van landschappelijke kenmerken.

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

11. Initiatieven op het terrein van I.K.B. (Integrale Keten Bewaking/Beheersing).

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

12. Hoe belangrijk is voor een boer overheidssteun in de vorm van van subsidies, premies en stimuleringsbijdragen?

0	0	0	0	0
heel erg belangrijk	erg belangrijk	belangrijk	niet belangrijk	helemaal niet belangrijk

13. Stel dat er bij jou in de buurt een bijeenkomst zou zijn over plannen voor het landelijk gebied waar ook burgers voor uitgenodigd worden. Ga je hier naar toe?
ja / nee

14. Wil je de onderstaande informatiebronnen *rangschikken* op belangrijkheid. Het is de bedoeling dat je bij de waardering rekening houdt met de kwaliteit en de frequentie dat je er gebruik van maakt.
(8 = de belangrijkste informatiebron, 1 = de minst belangrijkste informatiebron)
.. vakbladen
.. eigen ervaringen
.. ervaringen van collega's
.. bank
.. accountant
.. vaktechnische informatie avonden van GLTO/AJK
.. voorlichters
.. anders, nl. .....

Wil je je mening over de volgende stellingen geven.

15. De eisen en regels die de overheid aan de landbouw stelt zijn over het algemeen redelijk.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

16. De overheid is betrouwbaar, ze doet wat ze zegt.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

17. Het beleid van de overheid ten opzichte van de landbouw vind ik

0	0	0	0	0
erg stimulerend	stimulerend	niet stimulerend en niet beperkend	beperkend	erg beperkend

18. Ik denk dat de boeren door de Nederlandse samenleving gewaardeerd worden.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

19a. Ben je actief binnen het verenigingsleven (koor, toneel, sport, etc)?

0	0	0	0	0
heel erg actief	erg actief	actief	niet erg actief	helemaal niet actief

19b. Hoeveel uren in de week besteed je gemiddeld aan verenigingsactiviteiten?
..... uren

20. Hoe belangrijk vind je deelname aan een studieclub?

0	0	0	0	0
heel erg belangrijk	erg belangrijk	belangrijk	niet zo belangrijk	helemaal niet belangrijk

<u>Vragen over belangenbehartiging</u>

21. Hoe lang ben je al lid van het AJK?
.... jaar

22. Hoe ben je in contact gekomen met het AJK?
0 via informatiemateriaal van het AJK (cursussen, sprekers)
0 via bekenden die al lid waren
0 anders, nl. .....

23. Wat is de belangrijkste reden dat je lid bent van het AJK?
0 contacten in het algemeen/gezelligheid
0 praten over bedrijfsvoering
0 praten over het landbouwbeleid
0 vanwege belangenbehartiging
0 vanwege cursussen
0 anders, nl. .....

24. Werk je op een agrarisch bedrijf of denk je in de toekomst op een agrarisch bedrijf te gaan werken?
0 ja
0 nee
0 weet nog niet

25. Wat heb je over voor het AJK lidmaatschap?
0 tussen de 15 en 30 gulden
0 tussen de 30 en 45 gulden
0 tussen de 45 en 60 gulden
0 meer dan 60 gulden
0 weet niet

26. Ben je bestuurlijk actief binnen het AJK?
0 ja
0 nee, maar wel geweest
0 nee

27. Ben je tevreden over het programma van de agrarische activiteiten van het AJK?
0 ja (ga naar vraag 28)
0 gedeeltelijk (ga naar vraag 27a)
0 nee (ga naar vraag 27a)
0 weet niet (ga naar vraag 28)

27a. Wat zou je anders willen zien? (bv.meer/minder informatieve avonden, meer/minder aandacht politieke belangenbehartiging, enz)
.....
.....
.....
.....

28. Hoe vaak ga je naar plaatselijke bijeenkomsten van het AJK?
0 altijd (ga naar vraag 28a)
0 regelmatig (ga naar vraag 28a)
0 soms (ga naar vraag 28b)
0 zelden of nooit (ga naar vraag 28b)

28a. Wat is/zijn je reden(en) om te gaan?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 de onderwerpen die aan de orde komen vind ik erg interessant (ga naar vraag 29)
0 omdat ik op deze manier mijn steun aan het bestuur wil tonen (ga naar vraag 29)
0 omdat ik na de vergadering lekker met mijn collega's kan bijpraten (ga naar vraag 29)
0 anders, nl. .....
.....(ga naar vraag 29)

28b. Wat is/zijn je reden(en) om niet (vaak) te gaan?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 er zijn weinig bijeenkomsten die mij aanspreken
0 bijeenkomsten zijn te ver weg
0 anders, nl. .....
.....

29. Vind je het belangrijk dat op AJK bijeenkomsten over landbouwpolitieke standpunten wordt gesproken?
0 ja (ga naar vraag 29a)
0 nee (ga naar vraag 29b)
0 weet niet (ga naar vraag 30)

29a. Waarom vind je dit belangrijk?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 omdat de leden de landbouwpolitieke standpunten van het AJK moeten bepalen (ga naar vraag 30)
0 omdat de leden over deze standpunten moeten kunnen meepraten (ga naar vraag 30)
0 omdat de leden hier informatie over moeten krijgen (ga naar vraag 30)
0 anders, nl. .....
.....
.....
(ga naar vraag 30)

29b. Waarom vind je dit niet belangrijk?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 dat zoeken de bestuurders maar uit
0 ik heb daar geen verstand van
0 er wordt toch geen rekening gehouden met de mening van de leden
0 anders, nl. .....
.....
.....

30. Het NAJK maakt zich sterk voor de verbetering van de positie van jonge agrarische vrouwen. Vind je dit belangrijk?
0 zeer belangrijk
0 redelijk belangrijk
0 weinig belangrijk
0 onbelangrijk

31. Er is een aantal organisaties die de belangen van de land- en tuinbouw behartigen. Welke vind je het belangrijkst voor het behartigen van jouw belangen?
(één aankruisen)
0 NAJK
0 de regionale land- en tuinbouw organisaties (GLTO, NCB, WLTO, enz.)
0 de vakbonden (NVV, NMV, NAV)
0 de vakgroepen van de LTO
0 de LTO landelijk
0 weet niet

32. Zijn/is één van je ouders lid van een regionale land- en tuinbouw organisatie (GLTO, NCB, WLTO, enz)?
0 ja, nl. van .....
0 nee

33. Denk je in de toekomst lid te worden van een regionale land- en tuinbouw organisatie (GLTO, NCB, WLTO)?
0 ja (ga naar vraag 33a)
0 nee (ga naar vraag 33b)
0 weet niet (ga naar vraag 34)

33a. Waarom wel?
.....
.....
.....
.....

33b. Waarom niet?
.....
.....
.....
.....

34. Ben je lid van een vakbond (NVV, NMV, NAV)?
0 ja, nl. ..... (ga naar vraag 34a)
0 nee (ga naar vraag 35)

34a. Waarom ben je ook lid van deze belangenorganisatie?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 deze organisatie luistert beter naar de achterban dan het AJK
0 hier krijg ik interessantere informatie dan bij het AJK
0 hier krijgt mijn sector meer aandacht
0 de behartiging van de agrarische belangen in de politiek is hier beter dan bij het AJK
0 anders, nl. .....
.....
.....

35. Denk je dat je tot je 35ste lid blijft van het AJK?
0 ja, omdat .....
.....
.....
0 nee, omdat .....
.....
.....

36. Wat zou er bij het AJK moeten veranderen om deze organisatie (nog) aantrekkelijker te maken?
.....
.....
.....

Bedankt voor het invullen van deze vragenlijst.

Persoonlijke gegevens Enquête niet-leden

geslacht	leeftijd	woonplaats
man / vrouw	..... jaar	.....

Wat is uw laatst voltooide opleiding?
0 Lager agrarisch (LLS, LAS, Lagere Tuinbouw School)
0 Middelbaar agrarisch (MAS, MLS, Middelbare Tuinbouw School)
0 Hoger Agrarisch (HAS, LU, LH, Hogere Tuinbouw School
0 LBO, LTS - niet agrarisch
0 MBO, MTS - niet agrarisch
0 HBO, HTS - niet agrarisch
0 mavo
0 havo
0 vwo
0 .....

Bedrijfsgegevens
(Van uw eigen bedrijf , het bedrijf van uw ouders of het bedrijf dat u waarschijnlijk gaat overnemen. Als u geen eigen bedrijf heeft en u weet zeker dat u geen bedrijf gaat overnemen, ga dan naar de vragen over de belangenbehartiging)

1. Het bedrijf omvat ..... hectare.

2. Welke sector(en) is (zijn) aanwezig op uw bedrijf?
   0 groenten onder glas en/of bloemen
   0 bloembollen
   0 champignons
   0 fruitteelt
   0 boomteelt
   0 vollegrondsgroente
   0 akkerbouw
   0 varkenshouderij
   0 pluimveehouderij
   0 melkveehouderij
   0 vleesveehouderij
   0 kalverhouderij
   0 schapen- en/of geitenhouderij
   0 anders, nl. .....

2a. Welke sector is het belangrijkst op het bedrijf (als er meerdere sectoren aanwezig zijn)?
   .....

2b. Wat is het aantal dieren op het bedrijf?

.....
.....
.....
.....

3. Is er een bedrijfsopvolger?
0 ja, dat ben ik
0 ja
0 nee
0 weet ik nog niet

Algemene vragen

Hieronder staan enkele stellingen. Wilt u uw mening over deze stellingen geven.

1. Een goede boer probeert zijn bedrijf voortdurend uit te breiden.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

2. Voor een sterke, concurrerende landbouw moeten er nog veel bedrijven in Nederland afvallen.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

3. Wilt u aangeven met welke stelling u het het meest eens bent
0 Een boer moet in de eerste plaats een goede *ondernemer* zijn: het inkomen komt uiteindelijk uit de markt.
0 Een boer moet in de eerste plaats een goed *vakman* zijn: groene vingers en aandacht voor zijn dieren kenmerken de goede boer.
0 Een boer moet in de eerste plaats een goede *manager* zijn: het belangrijkste is dat je je bedrijf intern goed organiseerd hebt.

4. Als het financieel mogelijk zou zijn dan zou ik graag overstappen op een extensievere, meer ecologisch verantwoorde manier van boeren (zonder gebruik van bestrijdingsmiddelen en kunstmest, minder dieren in een hok etc).

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

Er komt steeds meer aandacht voor plattelandsontwikkeling. De onderstaande vragen en stellingen hebben betrekking op verbreding (naar niet-product-gebonden activiteiten, zoals kamperen bij de boer, natuurbeheer, loonwerk, handel) en vernieuwing (van agrarische activiteiten bv. zelf kaas maken, verkoop van producten aan huis, nieuwe producten).

5. Verbreding
0 is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw en ook voor mijn eigen bedrijf (ga naar vraag 5a)
0 is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw in het algemeen, maar niet voor mijn bedrijf (ga naar vraag 6)
0 biedt weinig mogelijkheden voor de Nederlandse land- en tuinbouw (ga naar vraag 6)

5a. Voor mijn eigen bedrijf denk ik op de eerste plaats aan:
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 camping
0 natuurbeheer
0 loonwerk
0 handel
0 anders, nl. .....

6. Vernieuwing
0 is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw en ook voor mijn eigen bedrijf (ga naar vraag 6a)
0 is goed voor de Nederlandse land- en tuinbouw in het algemeen, maar niet voor mijn bedrijf (ga naar vraag 7)
0 biedt weinig mogelijkheden voor de Nederlandse land- en tuinbouw (ga naar vraag 7)

6a. Voor mijn eigen bedrijf denk ik op de eerste plaats aan:
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 nieuwe producten, nl. .....
0 directe verkoop op boerderij
0 verwerking op het eigen bedrijf
0 anders, nl. .....

Wilt u bij de volgende vijf vragen steeds door middel van het aankruisen van een cijfer aangeven hoe groot uw interesse voor het genoemde onderwerp is.
(5 = zeer grote interesse, dat wil zeggen u leest er veel over, u neemt deel aan discussies erover, kortom u vindt het een onderwerp van zeer groot belang.
1 = zeer geringe interesse, dat wil zeggen dat u er niet/weinig over leest, u neemt niet/weinig deel aan discussies erover, kortom u vindt het een onderwerp van weinig belang.)

7. Het landbouw-milieu beleid.

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

8. Het Europees landbouwbeleid.

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

9. Het natuurbeleid (bv. Ecologische Hoofd Structuur).

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

10. Overheidseisen op het terrein van dierenwelzijn, veiligheid en gezondheid van producten en bescherming van landschappelijke kenmerken.

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

11. Initiatieven op het terrein van I.K.B. (Integrale Keten Bewaking/Beheersing).

0	0	0	0	0
5	4	3	2	1

12. Hoe belangrijk is voor een boer overheidssteun in de vorm van van subsidies, premies en stimuleringsbijdragen?

0	0	0	0	0
heel erg belangrijk	erg belangrijk	belangrijk	niet belangrijk	helemaal niet belangrijk

13. Stel dat er bij u in de buurt een bijeenkomst zou zijn over plannen voor het landelijk gebied waar ook burgers voor uitgenodigd worden. Gaat u hier naar toe?
ja / nee

14. Wilt u de onderstaande informatiebronnen *rangschikken* op belangrijkheid. Het is de bedoeling dat u bij de waardering rekening houdt met de kwaliteit en de frequentie dat u er gebruik van maakt.
(8 = de belangrijkste informatiebron, 1 = de minst belangrijkste informatiebron)
.. vakbladen
.. eigen ervaringen
.. ervaringen van collega's
.. bank
.. accountant
.. vaktechnische informatie avonden van GLTO/AJK
.. voorlichters
.. anders, nl. .....
.....

Wilt u uw mening over de volgende stellingen geven.

15. De eisen en regels die de overheid aan de landbouw stelt zijn over het algemeen redelijk.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

16. De overheid is betrouwbaar, ze doet wat ze zegt.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

17. Het beleid van de overheid ten opzichte van de landbouw vind ik

0	0	0	0	0
erg stimulerend	stimulerend	niet stimulerend en niet beperkend	beperkend	erg beperkend

18. Ik denk dat de boeren door de Nederlandse samenleving gewaardeerd worden.

0	0	0	0	0
helemaal mee eens	mee eens	neutraal	oneens	helemaal mee oneens

19a. Bent u actief binnen het verenigingsleven (koor, toneel, sport, etc)?

0	0	0	0	0
heel erg actief	erg actief	actief	niet erg actief	helemaal niet actief

19b. Hoeveel uren in de week besteedt u gemiddeld aan verenigingsactiviteiten?
..... uren

20. Hoe belangrijk vindt u deelname aan een studieclub?

0	0	0	0	0
heel erg belangrijk	erg belangrijk	belangrijk	niet zo belangrijk	helemaal niet belangrijk

<u>Vragen over belangenbehartiging</u>

21. Werkt u op een agrarisch bedrijf of denkt u in de toekomst op een agrarisch bedrijf te gaan werken?
0 ja
0 nee
0 weet nog niet

22. Bent u ooit lid geweest van het AJK?
0 ja
0 nee

23. Waarom bent u geen lid (meer) van het AJK?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 nog nooit van AJK gehoord
0 het AJK besteedt te weinig aandacht aan mijn sector
0 geen profijt van het AJK
0 onvoldoende vaktechnische informatie
0 onvoldoende behartiging van de agrarische belangen in de politiek
0 te oud voor AJK (geworden) (ga naar vraag 25)
0 het maakt zo weinig uit of je wel of niet lid bent
0 in mijn tijd bestond er nog geen AJK
0 anders, nl. .....
.....
.....

24. Wat zou er bij het AJK moeten veranderen zodat u wel (weer) lid wordt?
0 betere behartiging van de agrarische belangen in de politiek
0 betere vaktechnische informatie
0 meer aandacht voor mijn sector
0 wat er ook verandert, ik word geen lid
0 anders, nl. .....
.....
0 weet niet

25. Bent u ooit lid geweest van één van de standsorganisaties die aan de GLTO vooraf gingen (bv CBTB, ABTB, GMvL, ZLM)?
0 ja, van de .....
0 nee

26. Bent u ooit lid geweest van de GLTO?
0 ja
0 nee

27. Waarom bent u geen lid (meer) van de GLTO?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 nog nooit van GLTO gehoord
0 mijn vader/moeder is/zijn al lid
0 de GLTO heeft weinig toekomstvisie
0 de GLTO besteedt te weinig aandacht aan mijn sector
0 geen profijt van de GLTO
0 onvoldoende vaktechnische ondersteuning
0 onvoldoende behartiging van de agrarische belangen in de politiek
0 na een conflict met de GLTO heb ik mijn lidmaatschap opgezegd
0 mijn vader/moeder waren ook geen lid
0 lidmaatschap is te duur
0 het maakt zo weinig uit of je wel of niet lid bent
0 anders, nl. .....
.....

28. Wat zou er bij de GLTO moeten veranderen zodat u wel (weer) lid wordt?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 betere/meer behartiging van de agrarische belangen in de politiek
0 meer aandacht voor mijn sector
0 nog meer zeggenschap voor de vakgroepen
0 minder zeggenschap voor de vakgroepen
0 wat er ook verandert, ik word toch geen lid
0 niets, want door een conflict is mijn vertrouwen in de GLTO voor altijd geschaad
0 anders, nl. .....
.....
.....
0 weet niet

29. Zou u voor de diensten (SEV, juridische hulp, makelaardij, Oogst) lid van de GLTO worden? (tarieven voor de diensten zijn voor leden lager)
0 ja (ga naar vraag 29a)
0 nee (ga naar vraag 29b)
0 weet niet (ga naar vraag 30)

29a. Welke dienst(en) zouden dat dan zijn?
0 SEV (ga naar vraag 30)
0 juridische hulp (ga naar vraag 30)
0 makelaardij (ga naar vraag 30)
0 abonnement Oogst (ga naar vraag 30)

29b. Waarom niet?
0 diensten zijn elders beter
0 diensten zijn elders goedkoper
0 elders is men actiever en gemotiveerder
0 ik maak nooit gebruik van deze diensten
0 anders, nl. .....
.....
.....

30. Speelt uw oordeel over de LTO (landelijke organisatie) een rol bij uw besluit niet lid te zijn van de GLTO (met GLTO lidmaatschap steunt u indirect de LTO)?
0 ja
0 nee
0 weet niet

31. Wat vindt u van de behartiging van de agrarische belangen in de politiek?

0	0	0	0	0
heel erg belangrijk	erg belangrijk	belangrijk	onbelangrijk	erg onbelangrijk

32. Bent u lid van een vakbond (NVV, NAV, NMV)?
0 ja, nl. ..... (ga naar vraag 32a)
0 nee (ga naar vraag 33)

32a. Waarom bent u lid van deze belangenorganisatie en niet van het AJK of de GLTO? (meerdere antwoorden mogelijk)
0 deze organisatie luistert beter naar de achterban dan AJK/GLTO
0 hier krijg ik interessantere informatie dan bij AJK/GLTO
0 hier krijgt mijn sector meer aandacht
0 de behartiging van de agrarische belangen in de politiek is hier beter dan bij AJK/GLTO
0 anders, nl. .....
.....
.....

33. Is één van uw ouders lid of ooit lid geweest van een regionale land- en tuinbouw organisatie (GLTO, NCB, WLTO, enz.)?
0 ja, van de .....
0 nee
0 weet niet

34. Is één van uw ouders lid of ooit lid geweest van een vakbond (NVV, NMV, NAV)?
0 ja, van de .....
0 nee
0 weet niet

Bedankt voor het invullen van de vragenlijst.

Vakgroep Sociologie

BIJLAGE II

Landbouwuniversiteit **Wageningen**

uw kenmerk
uw brief van
ons kenmerk JF/CR
bijlage(n)
datum 1 december 1997
behandeld door
toestelnummer
onderwerp

Aan geadresseerde

Geachte meneer,mevrouw,

In het voorjaar van 1997 hebben GLTO en de plattelandsjongerenorganisaties (AJK's) een onderzoeksopdracht verstrekt aan de Landbouwuniversiteit in Wageningen.
Doel van het onderzoek is om te achterhalen wat leden en niet-leden van zowel GLTO als AJK van de belangenbehartiging verwachten. Daarnaast willen GLTO en AJK's hun inzicht vergroten omtrent de redenen van het al dan niet lid zijn van een organisatie. De resultaten van het onderzoek worden gebruikt voor het verbeteren van de werkwijze en de activiteiten van beide organisaties.

Onderdeel van het onderzoek is een schriftelijke, anonieme enquête. Deze wordt verstuurd aan een steekproef uit de adressenbestanden van beide organisaties, alsmede aan een steekproef van niet-leden.
Hierbij treft u een exemplaar van de enquête aan, alsmede een gratis retourenvelop.
We vragen u vriendelijk mee te werken aan dit onderzoek. Het invullen van de enquête kost naar schatting niet veel tijd, en anonimiteit is gegarandeerd.
In verband met de voortgang van het onderzoek en de verwerking van de resultaten, vragen we u om het ingevulde exemplaar vóór 15 december a.s. terug te sturen in de bijgevoegde antwoordenvelop (geen postzegel nodig).

Met het invullen van de enquête draagt u bij aan het verbeteren van de werkwijze en activiteiten van beide organisaties.
In de hoop op uw medewerking,

Hoogachtend,

J.Frouws
M.Poppinga
M.Nijland

adres Hollandseweg 1 6706 KN Wageningen
bezoekadres De Leeuwenborch Hollandseweg 1 Wageningen
telefoon (0317) 484452 b.g.g. 489111 **telex** 45854 **telefax** (0317) 483990

BIJLAGE III

GESCHIEDENIS VAN DE LANDBOUWORGANISATIES

Omdat het onderzoek zich heeft uitgestrekt over drie provincies, te weten Overijssel, Utrecht en Gelderland, hebben wij besloten ons te beperken tot deze provincies betreffende de korte geschiedenis van de verschillende organisaties die aan de LTO en GLTO vooraf gingen.

Vanaf 1884 werd het Nederlandse Landbouw Comité, waarin de Nederlandse Maatschappijen van Landbouw zich hadden verenigd, door de regering als officiële vertegenwoordiger van de vaderlandse landbouw beschouwd. Vooral uit christelijke, anti-liberale hoek kwam al snel kritiek op deze situatie. De Maatschappijen zouden te ver van de boer afstaan en te elitair zijn.

De in 1845 opgerichte Geldersche Maatschappij van Landbouw (GMvL), ging niet mee in de voorstellen de organisatie te hervormen. In 1895 werd daarom besloten de Nederlandse Boeren Bond (NBB) op te richten, waarin de boer centraal stond (*Anderhalve eeuw Gelderse Landbouw, 1995*).

In het begin van de twintigste eeuw groeide het wantrouwen en liepen de spanningen hoog op tussen katholieke en protestantse leden van de verschillende agrarische organisaties. De steeds sterkere verzuiling binnen de Nederlandse samenleving leidde uiteindelijk tot een scheiding van gezindten.

In 1917 werd de NBB omgevormd tot de Katholieke Nederlandse Boeren- en Tuindersbond (KNBTB). In Gelderland leidde dit tot de oprichting van de Aartsdiocesane Boeren- en Tuindersbond (ABTB). In 1918 werd een aparte protestantse bond opgericht, de Christelijke Boeren- en Tuindersbond (CBTB).

Na een periode van toenames, maar ook afnames van het ledental van de verschillende organisaties en de moeilijke perioden tijdens de crisis in de jaren dertig, hebben de drie Centrale Landbouw Organisaties (KNLC, NCBTB en KNBTB) na de oorlog meer aandacht geschonken aan de behandeling van de sociale vraagstukken.

Na veel onderling overleg werd in 1945 de Stichting voor de Landbouw opgericht. De stichting stelde zich ten doel de belangen van de achterban te behartigen bij de regering en daarnaast de oprichting van een Publiekrechtelijke Bedrijfs Organisatie (PBO) voor te bereiden. Deze PBO werd in 1954, het Landbouwschap genaamd. (*Anderhalve eeuw Gelderse Landbouw, 1995)* Nu, anno 1998 worden de verantwoordelijkheden van "het Schap" langzaam overgenomen en is een volledige opheffing nabij.

Na besprekingen in 1991 werd in 1994 de landbouwmaatschappij ZMO gestart als rechtsopvolger van GMvL, ZLM (Zuidelijke Landbouw Maatschappij) en de ULG (Utrechts Landbouw Genootschap). Deze samenwerking leverde geen problemen op want er waren geen culturele- en identiteitsverschillen. Tevens kwamen de drie landelijke zuilen KNLC, NCBTB en KNBTB in 1994 ook tot eensgezindheid. Dit leidde tot de oprichting van LTO Nederland (Land- en Tuinbouworganisatie Nederland) op 1 januari 1995. Het lijkt erop dat de LTO de taken van het Landbouwschap overneemt. Tegelijker tijd ging ook de LTO-MidOost van start; een federatie van de provinciale organisaties in Overijssel (OLM, CBTB en ABTB), Gelderland (ABTB en CBTB) en Utrecht (ABTB en CBTB).

Op 1 juli 1996 kwamen de landbouwmaatschappij ZMO en LTO-MidOost tot overeenstemming en gingen samen verder onder een andere naam: de GLTO (Gewestelijke Land- en Tuinbouw Organisatie).

Ook in Brabant en Zeeland zijn fusiebesprekingen gaande tussen de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de GLTO. Het is de bedoeling dat hieruit per 1 januari 1999 de ZLTO (Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie) resulteert. De kans bestaat dat ook de noordelijke LTO's (NLTO en FLTO) samengaan onder een naam, waarschijnlijk NLTO.
Als dit alles doorgang vindt, is er een landelijke landbouworganisatie (LTO) actief binnen Nederland tezamen met vijf regionale organisaties: GLTO, NLTO, ZLTO, LLTB (Limburgse Land- en Tuinbouwbond).